

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovaríša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovaríš izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . . . 5— „
četrť leta . . . . . 250 „
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovaríša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

1814.

1914.

Rojstna stoletnica dr. Frančiška viteza Močnika.

Kar slavnih mož povestnica nam kaže,
ni jednemu poklic ni bil legak!
Josip Cimperman.

I. DELO UČITELJSTVA ZA ZASLUŽNE MOŽE.

Tujci, potujoči po naši lepi domovini občudujejo našo hvaležnost, ki jo imamo do slavnih in zaslužnih mož, ki so delovali v prid in blagor našega naroda. In res ima naš narod to lepo lastnost, ki ji pravimo hvaležnost, da delavnih in zaslužnih mož tudi ne pozabi, ko so že davno mrtvi ter jih ohrani v trajnem in hvaležnem spominu. Temu priča so razni spomeniki in spominske plošče po raznih krajih naše lepe domovine. Skoraj ne mine leto, da ne odkrijejo spomenika v rojstnem kraju ali pa spominske plošče na rojstni hiši naših zaslužnih narodnih in kulturnih delavcev. Posebne zasluge pri odkritju spomenikov in spominskih plošč ima organizacija naprednega slovenskega učiteljstva. Le-ta naša organizacija je postavila in odkrila krasen spomenik pre-rano umrlemu učitelju - skladatelju **Hrabroslavu Volariču** v Kobaridu. Pri odkritju spomenika slavnemu junaku in matematiku **Juriju baronu Vegi** v Marovčah in pri odkritju spomenika pisatelju in »dobrotniku slovenkega ljudstva« **Mateju Cigaletu** v Črnem Vrhu nad Idrijo in pri odkritju spominske plošče na njegovi rojstni hiši v Lomeh ima zopet organizovano slovensko napredno učiteljstvo velike zasluge. Delo naše organizacije je tudi odkritje spominske plošče našemu nepozabnemu prvobornemu in uredniku »Učiteljskega Tovaríša« nadučitelju **Andreju Praprotniku** v Podbrezjah na Gorenjskem; odkritje spominske plošče učitelju in uredniku »Učiteljskega Tovaríša« **Mateju Močniku** v Zalogu pri Cerkljah na Gorenjskem; odkritje spominske plošče c. kr. vadniškemu učitelju in »Vrtčeve-

mu« uredniku **Ivanu Tomšiču** na Vinici v Beli Krajini; odkritje spominske plošče zaslužnemu nadučitelju **Marku Kovšči** v Kropi na Gorenjskem. Svedoki učiteljske požrtvovalnosti in hvaležnosti so tudi mnogobrojni nagrobni spomeniki, ki smo jih odkrili širom slovenske domovine našim zaslužnim tovarišem in tovarišicam.

II.

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE DR. FR. VIT. MOČNIKU.

Vse v prejšnjem poglavju navedene spomenike in spominske plošče smo odkrili s primerno slavnostjo. Dne 18. avgusta 1894. l. se je vršila tudi taka, izredno lepa slavnost v Cerknem na Goriškem, ki smo jo uprizorili zgolj napredni učitelji. Ta dan je odkrila Zaveza avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva¹ spominsko ploščo na rojstni hiši učenjaka-matematika **dr. Frančiška viteza Močnika**.² Dne 15. in 16. avgusta je imela naša Zaveza v Gorici svojo glavno skupščino. Dne 17. avgusta zjutraj ob sedmih so se pa odpeljali zborovalci proti oddaljenemu Cerknu, kamor so zaradi slabega vremena dospeli šele ob devetih zvečer. Cerkno je bilo vse razsvetljeno in pokanje topičev je pozdravljalo od daljne poti izmučene goste; posebe jih je pa še pozdravil v imenu občine g. župan Tušar. Zahvalil se mu je podpredsednik naše Zaveze, tovariš ravnatelj Ivan Lapajne. Po teh pozdravih so korakali gosti skozi slavolok z napisom: »Pozdravljeni nam gosti Vi bodite, ki danes Močnikov spomin slavite!« — Omeniti je treba tudi, da je bilo Cerkno vse v cesarskih in narodnih zastavah.

¹ Tedanje oficialno ime je bilo: Zaveza slovenskih učiteljskih društev.

² »Popotnik« 1. 1894, str. 299!

Dan 18. avgusta je bil krasen. Ob 9. uri je bila slovesna služba božja v proslavo cesarjevega rojstnega dne in odkritja spominske plošče slovečemu šolniku in rojaku **dr. Frančišku vitezu Močniku**. Poleg mnogobrojnih občanov, učiteljev in učiteljic se je udeležila slavnosti tudi šolska mladina. Slavnostni govor je govoril gospod cesarski svetnik Fr. Vodopivec, ki je spremljal slovečega rojaka v svojem govoru od rojstva do smrti. Po končanem govoru so se pomaknili slavilci bliže k rojstni hiši Močnikovi, kjer je stal lep slavolok z napisom: »Zasluzi venec!« — Podpredsednik tov. ravnatelj Ivan Lapajne odkrije spominsko ploščo s takim-le napisom: »V tej hiši se je porodil 1. oktobra 1814. l. dr. Fr. Močnik, vitez Fr. Jožefovega reda in železne krone, sloveči matematik — Postavila Zaveza slovenskih učiteljskih društev 18. avgusta 1894.«

Po odkritju so zapeli učitelji Cesar-sko pesem. Na to je bil banket, pri katerem se je izpregovorilo več napitnic v počestčenje spomina **dr. Frančiška viteza Močnika**.

III.

DR. FR. VIT. MOČNIKA ROJSTNA STOLETNICA.

Dne 1. oktobra t. l. je minulo sto let, kar se je porodil v Cerknem na Goriškem **dr. Frančišek vitez Močnik**; letos praznujemo torej njegovo rojstno stoletnico, ki nam nudi zopet lepo priliko, da se spominjamo njegovih zaslug na šolsk. polju. Delovanje in zasluge **Močnikove** je kaj spretno opisal za naš list³ velezaslužni šolnik, gospod dvorni svetnik in deželni šolski nadzornik **Frančišek Levec**, in si-

³ Isti čas tudi za uradni list »Laib. Zeitung«.

cer ob njegovi smrti leta 1892. Takrat je bil gospod dvorni svetnik Fr. Levček realni profesor in c. kr. okrajni šolski nadzornik za mesto Ljubljano. Ne moremo se lepše spominjati **Močnikovih** zaslug, kakor da ob njegovi rojstni stoletnici doslovno ponatisnemo ta Levčekov članek.⁴

Dne 30. novembra je umrl v Gradcu upokojeni c. kr. deželni šolski nadzornik Frančišek vitez Močnik. Bil je eden prvih avstrijskih šolnikov, pisatelj matematičnih šolskih knjig, znan ne samo po vsi Avstriji, ampak tudi izven nje.

Pokoju je zvršil svoje študije v Ljubljani ter je tudi tu deloval več let kot višji uradnik za napredek ljudskega šolstva in za materialno izboljšanje učiteljstva tako blagodejno, da si učiteljstvo slovensko čuti primorano iz hvaležnosti do svojega dobrotnika postaviti mu v svojem glasilu skromen spomenik.

Rodil se je 1. oktobra 1814. l. v Cerknem na Goriškem. Oče mu je bil preprost kmetovalec slovenski. V ljudsko šolo je hodil v Idriji, v latinske šole pa je vstopil v Ljubljani leta 1825. ter te, kakor tudi takratni licej zvršil l. 1832. z izvrstnim uspehom. Da je hodil v šolo v Ljubljani, je pripisovati tej okolnosti, da je bila zveza med Cerknom in Gorico do leta 1870. tako slaba, da je sploh ljudstvo njegovega rojstvenega kraja radi boljših potov težilo le v Ljubljano.

Slučaj pa je nanesel, da sta takrat delovala na ljubljanski gimnaziji dva izvrstna pedadoga, ki sta jako blagodejno vplivala na svoje učence. Ta dva profesorja sta bila jezikoslovec Matija Čop in matematik Leopold Karol Schulz pl. Strassnizki (roj. 1803. v Krakovem, umrl 1852. v Veleslavu (Vöslau).

Kake važnosti je bilo znanje in občevanje Močnikovo z ženialnem Schulzom na njegove prihodnje študije, razvidimo iz Močnikove sodbe same, v kateri je opisal žalostne šolske razmere iste dobe, ko so učitelji svoja predavanja učencem le prebirali ali jih pa prav mehanično predavali ter lekcije suhoparno izpraševali; le izjemno se je tu ali tam prikazal kak izreden talent, ki je po svoji moči iz ljubezni do vede nastopil pravi pot poučevanja. Taka izjema je bil nadarjeni Schulz. V svojem nastopnem govoru, v katerem je opisal vse življenje tedanjega učenca na liceju in vzvišeno važnost pravega znanja matematike, ogrel in pridobil je poslušalce za svoj predmet. Sam navdahren z gorečo ljubeznijo do vede, je znal tudi vnemati svoje poslušalce za njo. Mojster heuristične metode je s filozofično preišljenimi vprašanji dosegal popolnoma prave odgovore, kateri pa so kot lasten produkt ostali neizbrisljiva last učenčevega spomina. Kadar je znal pri kakem učencu izredne zmožnosti, bilo mu je to največje veselje, katero je s tem izkoriščal, da ga je izpodbujal k marljivosti in samostojnosti; tem je razlagal tudi višjo matematiko. Schulz je bil hud sovražnik suhoparnosti, zato je uporabljal matematiko vsestransko praktično. V lepih poletnih dneh je s svojimi učenci meril zemljo ter razlagal občinstvu vseh stanov v prav poljudni besedi astronomijo, stvari, ki so tudi prostemu narodu umljive in potrebne. S svojim uspešnim delovanjem, vsestransko vednostjo, veseljem, prijaznim in blagim značajem si je pridobil ljubezen učeče mladine ter spoštovanje in zaupanje ljudstva. S kratka Schulz je bil središče umetnikov in učenjakov; vsak je želel biti mu prijatelj in občevati z njim.

⁴ „Učiteljski Tovariš“ l. 1893, str. 2.

Najboljši učenec tega izbornega učitelja pa je bil Frančišek Močnik. Med svojimi součenci v humanitatnih razredih je Močnik slovel za izvrstnega matematika, ki je večkrat celo slušateljem licejskim razreševal težje naloge. Vendar se pa Močnik ni posvetil učiteljskemu stanu, kar bi bilo pričakovati, ampak vstopil je leta 1833. v centralno semenišče v Gorici, kjer je zvršil že leta 1836. štiriletne teološke študije.

Toda premlad, da bi bil posvečen po dokončanih študijah v mašnika, nastopi l. 1836. službo učitelja v 4. razredu enodotne glavne šole, kjer je deloval več let. Med tem časom pa je leta 1840. v Gradcu postal doktor modroslovja. S svojimi matematičnimi spisi posebno z delom »Theorie der numerischen Gleichungen« (Wien 1839), pridobil si je ugled pri učni upravi, ki ga je tudi leta 1864. mladega ljudskega učitelja imenovala profesorjem osnovne matematike in trgovinskega računstva na tehnični akademiji v Lvovu, leta 1849. pa profesorjem

matematike na takratnem vseučilišču v Olomucu.

Toda že prihodnje leto ga je naučni minister Leon grof Thun pozval h kranjski deželni vladi za c. kr. šolskega svetnika in poročevalca v šolskih stvareh. Tu je blagotvorno deloval deset let. Koncem leta 1860. je bil poklican k namestništvu v Gradec. Tu je postal po uredbi novih šolskih zakonov leta 1869. deželni šolski nadzornik. Leta 1871. pa je bil na svojo prošnjo umirovljen.

Njegovo uspešno delovanje priznal pa je tudi presvetli cesar s tem, da ga je leta 1862. odlikoval s Franc-Jozefovim redom ter mu l. 1871. podelil red železne krone III. reda in z njim viteštvo.

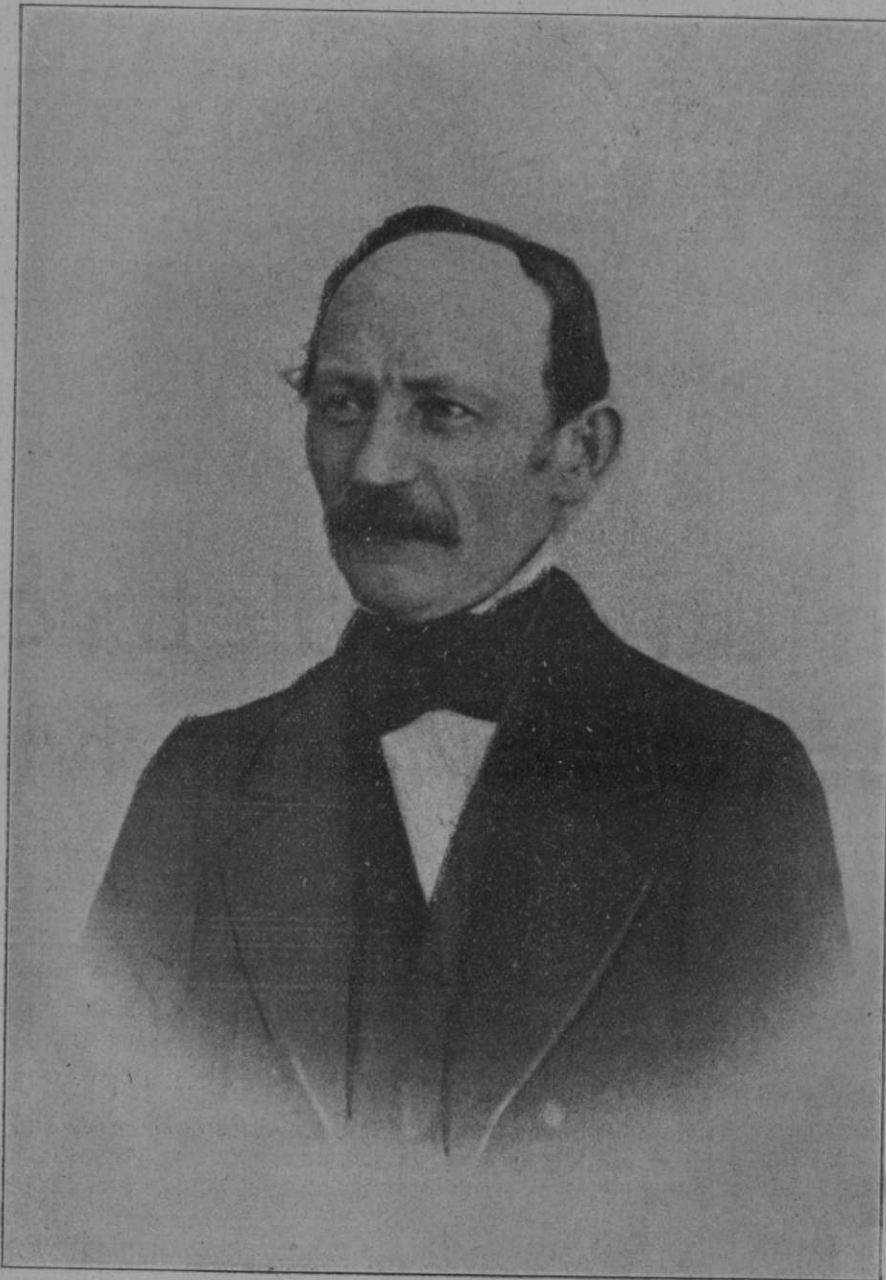
Močnik je bil že ljudski učitelj v Gorici jako delaven pisatelj matematičnih knjig, vendar pa se je prava delavnost marljivega učenjaka, ki je znal svoje temeljito znanje združevati s praktično izkušnjo in bistrim vidom za resnične potrebe našega šolstva, jela razvijati šele potem, ko so se preosnovala gimnazije,

ko se je ustanovila realka in uvedla zdajnja nova ljudska šola.

Čudovito je število matematičnih knjig, s katerimi je Močnik leto za letom pomnoževal šolsko književnost v vseh jezikih avstrijsko-ogrsko monarhije. Od leta do leta je izboljševal in popolnoval šolske knjige za ljudske in srednje šole, tako da se z njim ni mogel meriti nobeden pisatelj matematičnih šolskih knjig. Ker pisatelj tega članka v tem predmetu ni strokovnjak, zato je tudi ne more izreči končne sodbe o njegovih knjigah, vendar pa se drzne trditi, da njegovih del glede metodike, lahko umljivih dokazov in točnih pravil, kakor tudi glede duhovito-mikavne sestave mnogovrstnih nalog, v katerih je tako prijetno umel spajati potrebe praktičnega življenja z napredki vsakovrstnega znanstva, zlasti prirodoslovja, še nihče ni prekosil. Prepričan pa se je tudi za svojega učiteljevanja, da so se Močnikove knjige na tej ali oni srednji šoli časi nekako prezirno odpravile ter z drugimi zamenjale, toda le zato, da so se čez nekaj let iznova uvedle z večjo častjo. In ako pisatelj teh vrstic primerja normalno šolo, katero je pohajal pred bližju 40. leti v Ljubljani, s sedanjo našo ednorazrednico, v kateri kot c. kr. okrajni šolski nadzornik vidi, kako spretno desetletni ali enajstletni dečki računijo z mnogoimenskimi števili v decimalah in kako lahko rešujejo raznovrstne priproste naloge iz geometrije, tedaj si pač misli, koliko se je izbornim Močnikovim knjigam zahvaliti, da se je matematično znanje razširilo tudi v najnižjih slojih našega naroda. Da so pa njegove knjige res izvrstne, o tem pričajo že njih mnogobrojne izdave. Še v tekočem šolskem letu 1892/3. se uporablja na avstrijskih srednjih šolah 9 Močnikovih knjig v nemškem jeziku, 8 v laškem, 5 v hrvaškem, 4 v poljskem, 4 v rusinskem, 4 v slovenskem in 2 v rumunskem, skupaj v 36 izdajah, od katerih so bile nekatere že 23—31krat ponatisnjene.

Še večja pa je množina njegovih knjig za ljudske šole. Z njimi je Močnik preskrbel ljudske šole vseh avstrijskih narodov; v tekočem šolskem letu 1892/93. se uporablja 59 različnih izdav v raznih jezikih naše države. Razven tega pa je Močnik objavil v raznih letih mnogo knjig metodične vsebine, več poučnih spisov za narod o avstrijski denarni veljavi in o metrski meri, spisov, ki so bili prevedeni tudi v vse jezike avstrijskih narodov. Kakor se čuje, so se njegove knjige uvedle tudi na Nemškem in Ogrskem.

Leta 1850., ko je Močnik postal poročevalec v šolskih stvareh pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani, bilo je naše ljudsko šolstvo jako zanemarjeno. Učiteljstvo je živelo v slabih gmotnih razmerah; ljubezen do napredka in poklica je uničila celo pri mlajših učiteljih takrat jako cvetoča protekcija; poučevalo se je suhoparno in mehanično; učne knjige so bile nerabne in učnega načrta ni imela niti glavna šola, da ne govorim o trivialni šoli. Vsled takih razmer je imel nadarjeni in za ljudsko blaginjo jako vneti šolski poročevalec dovolj dela. Najprej je izgotovil učni načrt glavnim ljudskim šolam. A ko učiteljski zbor ljubljanske normalke tega novega načrta ni hotel uvesti, ker je določeval po 8 ur na teden do tedaj preziranemu slovenskemu jeziku, tedaj je Močnik, dasi je bil mehkega srca, pri neki inspekcijski konferenciji učiteljem zapretil z odločnimi besedami: »Dobro, gospoda, če vi nečete, moram od vas zahtevati vaših dokumentov. Jaz bom že našel uč-

Dr. Fr. vitez Močnik.

LISTEK.

JANKO LEBAN:

Dr. Fr. vit. Močniku ob stoletnici njegovega rojstva.

Ne v svili, ne v palači bajni — za srečo mnogim merodajni: Ti v skromni hiši se rodil, Tvoj oče mož preprost je bil!... Ob zibelki pa slavne Vile bogato so Te obdarile: srce preblago, um globok dar njihov Ti je bil dvostruk!... Slovenskega rodu ljubitelj postal si narodni učitelj; za blagor si njegov plamtel, v korist mu biti si želel!... Ti mož si bil nad vse značajan, v načelih svojih neomajen, kot punčico svojih oči si vselej ljubil vedo Ti!

Res, varovanka bila veda pri Tebi je, brat Arhimeda; njo v svojo si sprejel oblast, dosegel doktorsko si čast!... Napisal knjige si učene v jezikih raznih, trajne cene; a da omikaš narod svoj, slovenskih dal si mu nebroj!... Pri vladi bil si vedno v čislh, cesarju samemu pa v mislih — v visoke službe bil pozvan, povzdignjen v viteški si stan!... Mar viteštvo Te je prevzelo, opustil narodno si delo? Se li spremenil zdaj si Ti? — O, ne! — Do konca svojih dni blag in ponižen bil si vedno, služoč le delu, žil si zgledno; za prejšnje pa tovariše ostal si zmerom stari še: Deželni šolski še nadzornik, dejanski bil si jim podpornik, v blaginjo vdov njih in sirot nešteto storil si dobrot — sočutno kakor dober oče solza posušil si tisoče!...

Z veseljem se navdajamo, stoletnico obhajamo, odkar tam v Cerknem, v vasi gorski, rodil si v divni se Primorski!... Iz naše srede bil si vzet, za čast in spas naš vedno vnet, Ti naš rojak, naš veleum, ponos nam zbujaš in pogum! In spev krepak in spev glasan doneva nam čez hrib in plan, prevevajo nas čuvstva sveta do Tebe, našega očeta!... Dokler boš živel Slave sin, ne izumrje tvoj spomin!...

R—v:

Velikim možem.

Časteč se vdano klanjamo pred vami, vi veliki možje, ki ste duha nesklonjenega bivali, med nami, služoč le volji, ki miru ne zna... In ko so dnevi dela vam minili, hvaležni v srca smo vas zaklenili!

Pred nami se razgrinja daljna doba — Čemu drhti v spoznanju nam srce? Premnogemu od zibelki do groba le trnje je odevalo cesté. Luč vam iz duše je ponosne lila, zlost vas morila je, ne umorila!

In v duš globinah, kakor v morju skriti, prejasni biseri so bili vam, v okovih zlatih, v nestemnem sviti te bisere ste naklonili nam: globoko, tajno misel, pesem mило v slovensko slovo je srce izlilo!

Kar je preteklost dala, to nas dviga; ker smo zaspali, k delu nas budi... V plamene naj vse duše nam razžiga, od sanj v bodočnost naj pogled zleti! Naj brata ljubi brat in ga podpiraj in zidaj vsak, a nihče ne razdiraj!

In mi se zbiramo, da proslavimo, možje, spomin na vas v slovesnih dneh! Ko vas slavimo, sebe še častimo, med govor se oglašajo spevi in smeh, zvené nam čaše, godba v ples nas zove, razkošje, slast razburja nam duhove...

teljev, ki se bodo radi vdali mojim nimenom! In upora je bilo takoj konec.

Šole je pridno nadzoroval ter ob takih prilikah vedno priporočal nazorni nauk. Sploh pa je obračal vso pozornost v to, da se z ljudsko-šolskim poukom ustrezne dejanskim narodnim potrebam, ter da se učiteljstvo zanj temeljito pripravlja. Da bi prej dosegel svoj plemeniti smoter, obdaroval je večkrat po nadzorovanju mlade pridne in za napredek vnete učitelje z metodičnimi in leposlovnimi knjigami ter jim priporočal pridno čitanje. Med svojim službovanjem pa je doživel tudi marsikaj smešnega. Nekoč je nadzoroval šolo v neki oddaljeni vasi. A ko nikogar ne najde v učilnici, gre v učiteljevo stanovanje. V sobi se nameri na čevljarja, ki je krpal učiteljevo obuvalo. Poleg čevljarja na tleh so se igrali učiteljevi otroci oblečeni v srajčke, okrog peči pa so bili zbrani učenci. Učitelj je stal sredi sobe ter poučeval učence in obenem nadzoroval čevljarja in svoje otroke.

Kot poročevalec o šolskih stvareh je Močnik vso svojo pozornost obračal v izboljšanje šolske književnosti in ker sam, če tudi je bil večinoma zjutraj že ob 5. uri pri svojem delu, ni mogel storiti vsega, si je poiskal pridnih in sposobnih sodelovalcev. Ti so bili župnik Blaž Potočnik, Peter Hicinger, Lovro Pintar in tedanji posebno nadarjeni mladi učitelj ter sedanji upokojeni in v Ljubljani živeči ravnatelj Andrej Praprotnik. Po Močnikovem navodilu in vplivanju, so spisali ti gospodje, zlasti Praprotnik, dva abecednika, dvoje slovenskih beril, nemško berilo za Slovence in nemško-slovensko slovnico s posebno uporabo najnovejših metodičnih pridobitev. S temi in nekaterimi drugimi knjigami je uvedel Močnik na Kranjskem utrakvistično šolo, ki je izpodrinila prejšnjo manj uspešno samo nemško glavno šolo.

Gmotno stanje učiteljstva je bilo zelo neugodno. Učitelji ljudskih ali takoimenovanih trivijalnih šol, njih vdove in sirote niso dobivali pokojnine. Kadar so ti po zvestem izpolnjevanju svojih dolžnosti zaradi starosti duševno ali telesno opešali, prepustili so jih bridki usodi, ki pa je srečnejšim naklonila službo cerkovnika ali pa organista, manj srečni pa so živeli v edinščini. Vdove in sirote so imele le pravico do miloščne (»Armenkreuzer«). Žalosten položaj kranjskih učiteljev, katerih ogromen odstotek je bil zategadelj, da so jih lahko odstavljali in premeščali po svoji volji — samo začasno nameščen, pekel je zelo milosrčnega, usmiljenega, blagodušnega in plemenitega c. kr. šolskega svetnika. Ker pa pri tedanjih razmerah ni bilo pričakovati povišanja učiteljskih dohodkov in preškrbeti onemoglih učiteljev, njih vdov in sirot zakonitim potom z deželnimi sredstvi, izprožil je Močnik misel, da se osnuje »društvo v podporo vdov in sirot kranjskih učiteljev«. Na njegovo prošnjo in po njegovem posredovanju je podarila kranjska hranilnica velikodušni dar 12.000 kron, s katerim se je leta 1860. ustanovilo prepotrebno društvo, ki že toliko let blagotvorno deluje. Če tudi je društvo ves čas svojega obstanka podpiralo z znatnimi vsotami učiteljske vdove in sirote, razpolaga dandanes z ogromno vsoto 112.000 K.

Nad trideset let je bival Močnik izvun Kranjskega, a ljubezen njegova ni ugasnila do prekornostnega društva in kranjskega šolstva. Vedno se je zanimal za »vdovsko društvo« ter je vsa leta vsa-

cega prvega januarja pošiljal »Vrtčevemu« uredništvu večjo vsoto za »vdovsko društvo«, za »Narodno šolo« in za »Vrtec«, katerega je plačeval po 4 izvode.

Z dr. Frančiškom vitezom Močnikom je umrl delaven in zvest staro-avstrijski uradnik, najplemenitejši in največji dobrotnik našega šolstva in kranjskega učiteljstva. Bodi mu blag in trajen spomin!

IV.

DR. FR. VIT. MOČNIKOVO LITERARNO DELOVANJE.

Dr. Fran vitez Močnik je pisal, izboljševal in popolnoval matematične knjige za ljudske in srednje šole. Spisal je:

1. Anleitung zum Rechnen für die zweite und dritte Classe der Pfarr- und Hauptschulen in den k. k. Staaten. Verfasst von Doctor Franz Mozhnik, Lehr-

Močnikova rojstna hiša v Cerkljem na Goriškem.

rer der vierten Classe an der Hauptschule zu Görz. Wien. Im Verlage der k. k. Schulbücher-Verschleiss-Administration. 1848. 8°. — Vadba v računjenju za drugi in tretji oddelek učivnic na kmatih ino v mestih v c. kr. deržavah. V nemščini spisal Dr. Franc Močnik, učitelj štertega oddelka glavne učivnice ve vlaški Gorici. Poslovenil O. C-f (Oroslav Caf). Na Dunaji. V zalogi ces. kralj. bukvarnice za šoske bukve 1848. 8°. 393 + (IV) str.

2. Aritmetika za nižje gimnazije. Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Poslovenil J. Celestina. v Lj. Tiskala in založila Ig. v. Kleinmayer & Bamberg. 1882—84. 8°. — Del I. Po šest in dvajsetem natisku. 1882. (IV) + 191 str. — Del II. Po dvajsetem natisku. 1884. 146 + (II) str.

3. Aritmetika za učiteljska. Spisal Fr. vitez Močnik. Po drugem natisku poslovenil J. Celestina. v Lj. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayer & Bamberg. 1885. 8°. 288 str.

4. Geometrija za nižje gimnazije. Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Po devetnajstem natisku poslovenil J. Celestina. Prvi del. V berilu vtisnjenih je 126 slik. V Lj. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayer & Bamberg 1883—84. 8°. — Del I. Po devetnajstem natisku. V berilo vtisnjenih je 126 slik. 1883. 91 str. — Del II.

Po štirinajstem natisku. V berilo vtisnjenih je 94 slik. 1884. 98 str.

5. Geometrijsko oblikoslovje za deklishe meščanske šole. Spisal dr. Fr. vitez Močnik, poslov. Jožef Bezljaj.

6. Močnikova knjiga posebne in občne aritmetike za učiteljska. Po četrti nemški od Anton Bechakerja, c. kr. ravnatelja na učiteljsku v Libercah predelani izdaji urejeni slovenski prevod. Na Dunaju. V c. kr. zalogi šolskih knjig. Natisnil Karol Gorišek 1895. 8°. 271 str.

7. Navod k prvi in drugi računici za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Franjo Močnik. Drugi, po novih učnih črtežih predelani natis. Na Dunaji. V c. kr. zalogi šolskih bukve. Nat. K. Gorišek 1876. 8°. 112 str. — ... k III.—V. računici... (vse poslovenil Ivan Tomšič)...

8. Nova avstrijska mera in vaga. Knjižica slovenskim šolam v porabo. Spisal dr. vitez Franc Močnik. Na Dunaji. C.

13. Četrta računica za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Franc Močnik. Številjenje s desetinskimi drobi, mnogoimenimi števili in navadnimi drobi. Mere, uteži in denarji. Po novem redu mere in uteži predelani natis. — 2. nat. 1875. 84 str. — Na Dunaji. V c. kr. zalogi šolskih bukve 1873. 8°. 84 str. — 3. nat. 1876. — ... Računanje s celimi števili in navadnimi drobi. Četrti predelani natis. 1878. 96 str. — ... Računanje s celimi števili in desetinskimi drobi; z mnogoimenimi števili in navadnimi drobi. Peti popravljeni natis. 1880. 84 str. — Šesti natis. 1881. 84 str. — Deveto izdanie. (Nov natis brez premene.) 1886. — Jednajsto predelano izdanie. 1890. 74 strani.

14. Peta računica za jedno-, dvo- in trirazredne ljudske šole. Spisal dr. vitez Franjo Močnik. Računske naloge za poslednja šolska leta. Na Dunaju. V c. kr. zalogi šolskih bukve 1878. 8°. 114 + (II) str. — ... (Tiskano brez premene kakor l. 1891.) 1892. 115 str.

Vseh pet računic je preložil na slovenski jezik Ivan Tomšič.

V.

DR. FR. VIT. MOČNIK — USTANOVNIK »VDOVSKEGA UČITELJSKEGA DRUŠTVA«.

V tistih letih, ko je bil Močnik poročevalec o šolskih stvareh na c. kr. deželni vladi v Ljubljani, to je bilo v dobi konkordata, je bilo ljudsko šolstvo do skrajnosti zanemarjeno, a učiteljstvo je živelo v najslabših gmotnih razmerah. Učitelj je bil brezpravna para. Večina učiteljev, njih vdov in sirot ni dobivala pokojnine, da so morali živeti od miloščine, stradati in umirati gladu. Če se je pa učiteljevi vdovi odmerila pokojnina, je prejela letnih največ 96 kron, ki jih ji je moral plačevati naslednik njenega pokojnega soproga!

Te žalostne razmere so napotile do brega in učiteljstvu naklonjenega Močnika, ki ga smemo po vsej pravici imenovati »očeta kranjskega učiteljstva«, da je s pokojnim Andrejem Praprotnikom izprožil misel za ustanovitev »Društva v podporo vdov in sirot kranjskih učiteljev«. Sestavil je prva pravila. Ta pravila je učitelj-tovariš Fran Gerkman prepisal in jih predložil vladi v potrjenje. Le-ta Močnikova pravila so imela ta-le naslov: »Statuten des Pensions-Vereines für Witwen und Waisen der Volksschullehrer in Krain«. Genehmigt mit Erlasse der k. k. Landesregierung für Krain vom 5. Oktober 1860, Z. 14.837. Ta pravila so imela 36 paragrafov. Ko so bila pravila potrjena, je poveril Močnik tedanjega škofijskega šolskega ogleda, kanonika Jurija Savaschnika, da je povabil potom posebne okrožnice učiteljstvo za pristop k društvu.

Na prvem občnem zboru, ki je bil sklican s škofijskim razpisom dne 19. oktobra 1860, so bili izvoljeni v odbor: Andrej Praprotnik, Franc Gerkman (tajnik), Martin Ivanetič, Janez Zorin, Janez Eppich, Mihael Putrich (blagajnik), Leopold Belar in Anton Nedved. Namestniki so pa bili: Jakob Schott, Josip Stöckel, Josip Štupar, Leopold Cvek, Fran Raktelj in Karel Krištof.

Društvo je začelo poslovati dne 1. novembra 1860. l. Do tega dne je vodil predsedstvene posle dr. Fran vitez Močnik. Za njim je pa postal društveni predsednik kanonik Jurij Savaschnik. Dasi je imel v odboru blagajnika, je vendar sam pobiral in shranjeval denar, ki ga je pa s svojim denarjem vred založil v trgovino tedanjega trgovca Josipa Gregoriča.

Na odločno zahtevanje učitelja Mateja Močnika se je sklical občni zbor, ki naj da račun o imetju društva. Na ta poziv so prešli društveniki tiskan račun za leta 1861. do 1869. Naslovno besedilo tega računa, ki je bil izdan dne 1. februarja 1870. l. in nosi podpis Jurija Savaschnika kot predsednika ter Mateja Močnika in Jurija Uraniča kot pregledovalca računa, se glasi: »In den nachstehenden Rechnungs-Abschlüssen wird der Vermögensstand des Pensionsvereines für Witwen und Waisen der Volksschullehrer in Krain seit dessen Konstituierung bis zum Ende des Jahres 1869. zur Kenntnis der Vereinsmitglieder gebracht. Rechnungs-Abschlüsse über die Einnahmen und Ausgaben des Pensions-Vereines für Witwen und Waisen der Volksschullehrer in Krain für die Jahre 1861 bis einschließig 1869.«

Vse v slavo vašo!... O, da bi enaki vam biti mogli, veliki možje! Da bi za čast živeli poštenjaki in za pravico dvigali roké, da bi, kar lepega vse nas razvneplje, blaginji naklonili rodne zemlje!

TOVARIŠ:

Pesem smrti.

(Padlemu tovarišu Hermanu Rudežu v spomin.)

I.

Tam sredi poljan na krvnih tleh — napolnjen kelih vroče je krvi, in tam v grobeh — junak že spi...

In tam? Kot žrtev do neba oboka tam sred poljan — pet prstov — pet krvavih ran — proseče se izteza roka: »Nebo, pomoč, moči! Nebo, dovolj krvi!«

Le grob molči... A zemlja stese se; in zaihti od vsepovsod — le čuj:

»Zaklinjam, človek, te — miruj!«
Le grob molči...

II.

Tvoj grob molči... Tovariš tam med brati sam, med brati tuj in nepoznan, spiš vekovečni sen. Tvoj grob je nem.

Navrhan kelih tvoje krvi — tvoj grob molči. — Tvoj grob molči, a vidim te: na tujih tleh obraz tvoj krvavi!

In vidim te: na ustnih smeh bridkosti polnega trpljenja. In vidim tvoje utrujene oči brez upov — brez življenja. Zločesta smrt — vampir — na lice ti izlila mir.

Napolnjen kelih tvoje je krvi. Tvoj grob molči, junak na krvnih tleh. In to in to je greh. In mi? Srce ne joka — krvavi, in duša žalostna ihti v pozdrav, a brez utehe!

kr. zaloga šol. knjig. (Natisnil K. Gorišek) 1874. 8°. 64 str. (Poslovenil Ivan Tomšič.) — Drugi nat. 1875.

9. Računica za občne ljudske šole. Izdaja v treh delih. Spisal dr. vitez Franc Močnik. Na Dunaji. V c. kr. zalogi šolskih knjig. (Natisnil K. Gorišek) 1894. — ... za obče ljudske šole ... (Pregledana izdaja) 1896. I. del 88 str.; II. del 99 str.; III. del 135 str. — 1897. — 1898. (Tiskana brez premene, kakor l. 1896. in 1897.) — (Pregledana in popravljena izdaja) 1900.

10. Perva računica za slovenske ljudske šole. Spisal Fr. Močnik. Na Dunaji. V c. kr. zalogi šolskih bukve 1871. 8°. 34 str. — ... Števila od 1 do 20. Peti natis 1875. 35 str. — 1876. — 1877. — 1879. 35 str. — ... Drugi predelani natis 1880. 40 str. — Tretji nat. 1881. 40 str. — 1887. 40 str. — Deseto izdanie. 1888. 40 str. — Jednajsto izdanie. 1889. 40 str. — Dvanajsto izdanie. Na Dunaji. V c. kr. zalogi šolskih knjig. Natisnil K. Gorišek 1890. 40 str. (Izdanja brez premene).

11. Druga računica za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Franc Močnik. Na Dunaji. V c. kr. založbi šolskih bukve. 1871. 8°. 55 str. — ... Številjenje s cenami od 20 do 100. Peti natis 1875. 55 str. — ... Računanje z drobi. Kako se izračuni cena kaki stvari. Šesti po novih učnih načrtih predelani natis. 1877. 67 str. — ... Računanje se številkami do 100. Početno računjanje z drobi... Sedmi nat. 1880. — 8. nat. 1881. 67 str. — 9. izd. 1882. 64 str. — 15. izd. 1888. 64 str. — 16. izdanie. (Tiskano brez premene kakor leta 1888.) V c. kr. zalogi šolskih knjig. Tiskal K. Gorišek 1889. 64 str. — Sedemnajsto predelano izdanie. 1890. 55 str. — (Tiskano brez premene.) 1891. 55 str.

12. Tretja računica za slovenske ljudske šole. Spisal dr. vitez Franc Močnik. Številjenje s števili do tisoč z vajami v trstavkah. Številke v višjih številnih prostorih. Na Dunaju. V c. kr. zalogi šolskih bukve (1871). 8°. — Tretji po novem redu mere in uteži predelani natis. 1873. 80 str. — ... Računanje s številkami do 1000 in tisočin. Sklepavni računi. Četrti, po novih učnih črtežih predelani natis. 1876. — 5. nat. 1880. 84 str. — Šesto izdanie 1882. 59 str. — Osmo izdanie 1884. 59 str. — 11. izdanie 1887. — Trinajsto izdanie. (Tiskano brez premene kakor l. 1888.) 1889. 60 str. — Štirinajsto predelano izdanie. 1890. 54 str.

⁵ Po »Slovenski bibliografiji«. Sestavil dr. Franc Simonič. Izdala in založila »Slovenska Matica«. L. 1903—1905.

⁶ Učiteljski Tovariš »l. 1861., str. 12, in l. 1862., str. 29, 61 in 359.

⁷ Iz ustnega poročila prejšnjih učiteljev.

Iz tega računa posnamemo, da je znašal blagajniški ostanek koncem 1861. leta 6533 goldinarjev in na koncu 1869. l. pa 23.033 goldinarjev.

Savaschnik je torej položil račun, a zaupanja učiteljstva ni več užival.⁷ Namesto njega je bil izvoljen predsednikom ravnatelj Karel Legat.

Ko je bil Legat imenovan kanonikom v Rudolfovem, je postal društveni predsednik prošt Anton Jarc, blagajnik pa mestni učitelj Matej Močnik. Jarc-Močnikova doba⁸ je bila zlata doba tega društva, čeprav je Jarc nesrečno špekuliral z društvenim denarjem na borzi, vendar društvo ni bilo na izgubi.

Za Jarcem je bil izvoljen predsednikom c. kr. učitelj Srečko Stegnar in za Močnikom je postal blagajnik mestni učitelj Josip Cepuder. Ta doba je imela nesrečo s tem, ker se je nekaj društvenega denarja, seveda z najboljšim namenom, naložilo s 5% obrestmi v nesrečni »Glavni posojilnici«, zaradi česar bo društvo izgubilo okroglo 1600 kron.

Ko se je Stegnar preselil v Maribor, je bil izvoljen predsednikom mestni učitelj Juraj Režek, ki še danes opravlja to častno, a odgovorno mesto s prirojeno mu taktostjo in vestnostjo. Društveni blagajnik je danes mestni učitelj Jakob Furlan, ki je pri gospodarstvu z društvenim denarjem kar najbolj vesten, točen in natančen.

Zaradi sklepa občnega zbora, oziroma odbora je društvo pristopilo l. 1906. z 200 deleži po 100 K k zadruži »Učiteljska tiskarna«. Za teh 20.000 K je plačevala »Učiteljska tiskarna« društvu vsako leto 5% dividendo. Ker so se pa zaradi neprijeteljske agitacije začeli pojavljati glasovi, da bi spričo te špekulacije z društvenim denarjem utegnili trpeti društvo na ugledu ali na denarju, je odbor leta 1912. odpovedal »Učiteljski tiskarni« 199 deležev, in »Učiteljska tiskarna« jih v rednih letnih obrokih kot posojilo pošteno vrača s 5% obrestmi.

Društvo ima danes 104 člane ter podpira 36 vdov, 22 sirot po očetu in 5 sirot po očetu in materi. Vdova prejema do smrti po 200 K, sirote po očetu do 18. leta po 50 K in dvojne sirote pa po 100 K na leto.

Društveno imetje je znašalo dne 31. decembra l. 1913. K 123.473:43. Zbog slabih učitejskih plač in naraščajoče draginje učitelji-očetje boljbolj hirajo in umirajo; zaradi tega narašča tudi število vdov in sirot, in naravna posledica je, da vsakoletne obresti od glavnice nič več ne zadostujejo za podporo vdovam in sirotam, čeprav se je že povišala letnina od 12 na 20 kron. Lansko leto je bilo primanjkljaja K 1231:63, dasi se naloženi denar obrestuje večinoma po 5%.

Društvena pravila so se dvakrat izpremenila, in sicer l. 1870. in l. 1882. Oficialni naslov drugih pravil je bil: »Pravila »Društva v pomoč učiteljem in njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem v Ljubljani.« (Potrjeno z odlokom c. kr. deželne vlade dne 29. maja l. 1870, št. 3898.) Tretja pravila, ki so veljavna še danes, se glase: Pravila »Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem s sedežem v Ljubljani.« (Potrdila c. kr. deželna vlada dne 3. marca 1882, št. 1848.)

»Statuten des Pensionsvereines für Volksschullehrer, deren Witwen und Waisen in Krain mit dem Sitze in Laibach.« (Genehmiget von der k. k. Landesregierung ddo. 3. März 1882. Z. 1848.)

Društvene posle opravlja ta-le odbor: Režek Juraj, predsednik; Dimnik Jakob, podpredsednik; Furlan Jakob, blagajnik; Kecelj Alojzij, tajnik; Črnagoj Fran, Jelenc Luka, Likozar Anton, Petrič Ivan in Žirovnik Janko, odborniki.

S tem bi bila v kratkih potezah očitana ustanovitev in zgodovina »Društva v pomoč učiteljev, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem«, ki bo imelo svojega ustanovnika dr. Fr. viteza Močnika zapisanega z zlatimi črkami v svoji zgodovini. Poročilo moje bi bilo pa nepopolno, če bi se z veliko hvaležnostjo ne spominjal tudi Nakelskega nadučitelja Josipa Travnja, ki je dne 30. marca leta 1906. v Ljubljani umrl in zapustil društvu 9000 kron. Trajen bodi spomin vsem, ki so to blagotvorno društvo ustanovili in podpirali! Slava dr. Fr. vit. Močniku!

⁸ »Učiteljski Tovariš« l. 1910., str. 3, in l. 1913. stran 2.

Priporočajte in širite naš list!

VI.

DR. FRAN VITEZ MOČNIK — LJUBLJENEC KRANJSKEGA UČITELJSTVA.

Kako so častili in ljubili tedanji kranjski učitelji svojega dobrotnika in voditelja, se razvidi iz sledečih dveh Andrej Praprotnikovih pesmi:⁹

1. Mile čutila¹⁰

pri odhodu blagorodnega gospoda dohtarja Franceta Močnika, c. kr. šolskega svetovavca in nadzornika ljudskih šol. Izrekli hvaležni šolski učenci na Kranjskem 15. novembra 1860.

Tvoje smo cvetice,
Se ti poklanjamo!
Vodnik.

Hitro cvetice so nam usahnile,
Zgodaj minulo je leto gorkó,
Ptice prekmalu so nas zapustile,
Drevje tak zgodaj stoji že goló; —
Bèrznjeje še so nam leta zbežale
Ktere so s Tabo cvetele pri nas;
Mile čutila so vse nas navdale,
Ko se napočil ločitve je čas.

Skušeni umétnik narisa osnovo —
Kak naj se novo poslopje začne,
Kaže kak gladi se kamnje sirovo, —
Káko se stavi, da v vrsto vse gre;
Táko se tudi pri navku, izreji
Mojster gotovi nam vedno Ti bil;
Svetel obraz je v ljubezni gorkeji
Tebi se, ko si nas réšno budil.

Tvoja beseda je bila odkrita —
Redko tak jezik se zdaj govori —
Segala v sèrce, odkoder izvita,
Zernu enaka, ki bistro kali.
Rane, težave spoznaval si naše,
Trud neprestanjen je bil Ti sladkost, —
Trebil marljivo domače si paše,
Živel za národ, cesarja, krepóšt.

Bog naj Te plača, obilno, bogato,
Kar si zasadil domovju v sèrcé,
Rastlo, doneslo bo sadje nam zlato,
Zraven blišalo bo Tvoje ime. —
Serc prehvaležnih Te spremlja obilo,
Venec spomina Ti spleta naš rod;
S solznim očesom rečemo še milo:
Bog Te obvari in vodi povsod!

2. Prečastitemu gospodu dr. Francetu Močniku,¹¹

c. kr. šolskemu svetovavcu in ogledniku realnih in ljudskih šol, v znamenje visokega spoštovanja o njegovem veselem poslavilu z viteškim križem Franc Jožefovega rega (l. 1862).¹²

Rožnik razvijal je cvetja obilo,
Venčal ravnine, gorice in log;
Leto prekrasno se je odgornilo,
Kazal vesel se raj je okrog.

Naše ledine pa vendar še malo
Kinča imele za svojo so vlast. —
Rožnik to vidi, ovenča prezalo
Tudi v novinah domačih nam rast.

Tebi na persih, možak preslaviti,
Cvetja prikazal se pravi je cvet,
Sladke čutila jel v serca nam liti,
Radostno gleda ga šolski ves svet.

Kličemo tudi zdaj mi Ti vošilo,
Naše hvaležno rodí ga sèrcé;
Damo Ti venec, oj sprejmi ga milo!
Tvoje so cvetke, ki v njem Ti bliše.

S tem zaključujem svoj prispevek za naš list v počesčenje rojstne stoletnice »očeta kranjskega učiteljstva« dr. Fr. viteza Močnika. Takih delavnih in usmiljenih mož potrebuje domovina. Dr. Fran vitez Močnik bodi vzor naši nadebudni mladini in nam slovenskim učiteljem! Slava Močnikovemu spominu!

Jakob Dimnik.

Močnik - vzor mladini.

Tovariš Janko Leban, ki njega pesnitev v počesčenje Močnikovega jubileja objavljamo na drugem mestu današnje številke, nam je obenem s pesmijo poslal tudi te vrstice: »Pokojni moj oče Valentin, učitelj na nekdanji c. kr. normalki, kasneje vadnici v Gorici, porojen v Gabrijah pri Tolminu l. 1809., nam je svojim sinovom-učiteljem (Avgustu, Antonu in meni) večkrat pravil o slavem dr. Moč-

⁹ Obe pesmi sta natisnjeni tako, kakor jih je spesnil Andrej Praprotnik.

¹⁰ »Učiteljski Tovariš« l. 1893. str. 19.

¹¹ »Učiteljski Tovariš« l. 1862., stran 209.

¹² L. 1871 mu je presvetli cesar podelil tudi red železne krone III. reda in z njim viteštvo.

niku ter nam ga stavil za zgled dela in vztrajnosti. Žal, da so mi očetova pripovedovanja že prešla iz spomina.«

Močnik - dobrotnik.

Dr. Fran vitez Močnik je, kakor nam poročajo iz njegovega rojstnega kraja, svoje z denarjem prav pridno podpiral ob raznih prilikah. Pa tudi sploh se je rad spominjal z darili svojega domačega kraja, dasi je živel večinoma na tujem. — Dobroto njegovega srca je poddedoval njegova blaga gospa hči Emilija Schallerjeva, živeča v Gradcu, ki se je ob stoletnici rojstva svojega slavnega očeta z znatnim darom spomnila našega učiteljstva!

Močnik - šolnik.

»Entwurf eines Lehrplanes für die Hauptschulen im Kronlande Krain«. — Tako je naslov učnemu načrtu, ki ga je izdelal dr. Fran vitez Močnik. (Glej »Novice« l. 1851., str. 232!) Morda izpregovorimo ob priliki kaj več o tem učnem načrtu, ki nam kaže Močnika kot šolnika.

Močnikova slika.

Močnikova slika, ki jo prinaša današnji naš list, se bo dobivala za nizko ceno 3 K tudi v posebnih odtiskih na trdem papirju, če se bo zglasilo dovolj naročnikov. Prijave sprejema uredništvo našega lista. Spodobilo bi se, da si naroči to sliko našega učenjaka in šolnika vsaka slovenska šola. Na željo se bo dobivala v odtiskih tudi Močnikova rojstna hiša. Fotografijo za klišé Močnikove slike je drage volje posodil g. deželni šolski nadzornik dvorni svetnik Fr. Levec, rojstno hišo je pa za naš list fotografiral šolski vodja iz Cerknega, tov. Ciril Podgornik. Hvala obema!

Močnikova ulica.

Ljubljansko učiteljsko društvo bo prosilo občinski svet ljubljanski, da imenuje eno ljubljanskih ulic po dr. Fr. vit. Močniku. — Brez dvoma občinski svet ljubljanski tej umestni prečni ugotovi.

Močnik - Praprotnik - Levec.

Dr. Fran vit. Močnik je oral ledino na ljudskošolskem polju. Njegova zasluga je, da so se odpravile popolnoma nemške šole in uvedle utrakvistične. To je bil prvi korak za slovenske šole. — Andreja Praprotnika, prvega urednika našega lista, zasluga je, da so se odpravile utrakvistične šole in se je uvedel slovenski učni jezik. — To započeto delo za pravice materinega jezika in za razvoj ljudskega šolstva je pa z najboljšim uspehom nadaljeval g. dvorni svetnik Fr. Levec. — Slava tem trem odličnim slovenskim šolnikom, ki so delovali za blagor našega naroda v smislu neminljivih naukov velikega Jana Amosa Komenškega!

Delovanje šol. svetovalca dr. Fr. vit. Močnika na Kranjskem.

Spomini učitelja - veterana Fr. Gerkmana.

C. kr. vadniški učitelj v p. in bivši c. kr. okrajni šolski nadzornik Fr. Gerkman je živa zgodovina kranjskega ljudskega šolstva. Kadar potrebujemo podatkov iz prvih let našega šolstva, nam je vedno najboljši vir imenovani zaslužni šolnik, ki nam, dasi star že 85 let, vedno drage volje postreže s svojimi spomini. Fran Gerkman je bil sovrstnik, sodelavec in prijatelj pokojnega viteza Močnika. Zato smo se obrnili nanj s prošnjo, da nam da na razpolago svojo bogato zgodovinsko zakladnico o kranjskem šolstvu, ki se tiče delovanja dr. Fr. vit. Močnika. Kakor že prej večkrat, tako je tudi to pot z veseljem ustregel naši prošnji in nam podal o Močniku te-le podatke:

Na c. kr. deželni vladi se je ustanovil leta 1850. nov oddelek z naslovom: »C. kr. deželno šolsko oblastvo«. Načelnikom tega novega urada je bil z naslovom šolskega svetovalca imenovan dr. vit. Fran Močnik, propadla sta pa soprošilca ravnatelj Schlaker in učitelj Martin Ivanetič. Močnik je prevzel referat za vse šole. Največ skrbi in dela mu je dala ljudska šola, ker sta mu na eni strani na-

sprotovala po svojih močeh oba propadla soprošilca, na drugi strani so pa bila prav takrat na dnevnem redu važna šolska vprašanja, kakor: nova glaskovalna metoda, uvedba risanja, telovadbe, nazorne-ga nauka, slovenskega jezika itd. Močnik je hotel te nove uvedbe izvesti najprej na tedanji normalki, naletel je pa na hudo opozicijo pri učiteljstvu te šole, ki je pa moralo odnehati zaradi Močnikovega odločnega nastopa. Metodične novosti so se polagoma uvedle, in normalka se je leta 1866. izpremenila v »šolo za učitelje« (Lehrerbildungsschule) in leta 1859. pa v »učiteljske« (Lehrerbildungsanstalt).

Dr. Fr. vit. Močnik je izdelal učni načrt za vse vrste ljudskih šol. Stari 1. razred, spodnji oddelek, je postal po novi razvrstitvi 1. razred; stari 1. razred, višji oddelek, je postal zdaj 2. razred; stari 2. razred je postal po novem načrtu 3. razred in stari 3. razred pa 4. razred. Prejšnji, le na normalkah obstoječi četrti razred se je izpremenil v provizorno realko z dvema letnikoma, ki se je razširila v trirazredno spodnjo in pozneje pa v višjo realko.

Močnik je tudi prav pridno nadzoroval šole na deželi. Opazil je, da so starejši učitelji ostali pri starih metodah, dočim so se mlajši učitelji oprijeli z veseljem novih predpisov in metod in se ravnali po Močnikovih navodilih. Takim učiteljem je obljubil izboljšanje socialnega stališča, stalne plače, pokojnino zanje in družino, samostojnost itd. Kdor je pridno deloval na deželi, ga je Močnik kmalo spravil v Ljubljano.

Pri nadzorovanju je največkrat sam poučeval ter učil tem potom učiteljstvo novih metod. Vzpodbuval je učiteljstvo k samoizobrazbi ter je ustanovil v ta namen v Vipavi okrajno učiteljsko knjižnico.

Obdolžene in preganjane učitelje je zagovarjal in branil do skrajnosti. Ni čuda, da je postal ljubljenski kranjskega učiteljstva. Dr. Močnik je bil odkritega verskega prepričanja, ni pa mogel trpeti hinavcev; bil je napreden, delaven in vedno zavzet za blagor šole in učiteljstva.

V Močnikovi dobi so bile uvedene na vseh šolah samo nemške knjige z napisom: »Für deutsche Schulen in Österreich«. Namesto teh je začel Močnik sestavljati in pisati našim krajevnim razmeram primerne slovenske in nemške knjige. Spisal je poleg drugih tudi knjige: 1. Praktična nemška gramatika za 2. in 3. razred. — 2. Sprachbuch für die oberste Klasse der Hauptschulen. — 3. Slovensko berilo za 2. razred... za 3. razred... za 4. razred. — 6. Anleitung zum Kopfrechnen in der ersten Klasse... zweiten Klasse. — 8. Anleitung zum Zifferrechnen in der 1. Klasse... 2. Klasse... 3. Klasse... 4. Klasse... 5. Klasse. — 13. Übungsbuch im Kopf- und Zifferrechnen. — 14. Geometriebuch. — 15. Rechen- und Geometriebuch mit slov. Terminologie. — Itd.¹

¹ Primerjaj Močnikovo literarno delovanje v današnjem uvodniku. Uredn.

Profesor dr. Viljem Jerusalem: »Ne brez truda prisvojeni rezultat, ampak s samostojnim bojem pridobljen, je dragocenost.«

Skromen listek v lavorjev venec.

Rodile in navdehnile so nam ga pred sto leti cerklanske gore, a ne samo nam, marveč vsemu svetu. Mož je pač vreden, da dostojno proslavimo njegovo stoletnico!

Spisal je nebroj matematiških učnih knjig za najrazličnejše šolske zavode: od skromne računice za prvo šolsko leto tja do priločnega logaritmovnika, do izvrstne metodiške knjige o poučevanju računstva v ljudski šoli. A iz njegovih knjig se nismo učili le Slovenci sami, učil se je, tako smemo trditi, ves svet. Spričo jezikovnih odnošajev, ki so vladali v njegovi dobi po naših nižjih in višjih šolah, je umevno, da so spisana skoraj vsa njegova dela prvotno v nemškem jeziku. Toda dobra učna knjiga si kmalu dobi pot v širni svet! Tako je bilo tudi z Močnikovimi knjigami. Prevedene so na vse mogoče evropske in izvnevropske jezike, često tudi primerno predelane, so se razširile v milijonih in milijonih po vsem svetu, milijardé so se iz njih učile in se še uče. To je pač najlepši dokaz za njih silno uporabnost.

A Močnik, naš skromni rojak? Mož zasluži svetovno slavo, a je skoraj — pozabljen! Osobito Nemci bi se morali odkriti, kadar izreko ime našega velika-na, saj je učil tudi nje in širil po svetu pač

bolj njihovo nego našo slavo. Pa kaj vidimo? Po svojih zbornikih pojejo prilikavcem himne, Močnika pa odpravljajo s skromnimi besedami, ako ga že ne pozablja. Le en sam primer! Skrbno sem pregledal Brockhausov konverzacijski leksikon, 14. izdaja iz l. 1913., a nisem bil tako srečen, da bi bil v njem zasledil, četudi v kakem koticu, Močnikovo ime. In vendar se omenjajo v drugih narodov, ki ne segajo našemu učenjaku niti do pasa. Nehvaležnost je pač plačilo sveta!

In Slovenci? — Zdi se mi, da tudi mi premalo cenimo tega duševnega velikana, premalo častimo njegov spomin. Kako bi kovali drugi narodi njegovo ime v zvezde, ako bi bilo to ime njih lastnina! Zato pa se veselimo, da se je izprožila misel, naj se proslavi Močnikova stoletnica v našem listu, zato sem tudi z navdušenjem, čeprav zaradi kratkega časa, v naglici napisal teh-le par bornih vrstic. Da bi ne bilo moje pero tako okorno, bi zapel velikemu sinu malega naroda drugačno, njegovim zaslugam za šolstvo primernejšo himno!

Se nekaj! Močnikovemu bližnjemu rojaku, našemu slavčku Volariču, smo postavili v Kobaridu sicer skromen, a dostojen spomenik. Vojaško veteransko društvo za Goriško in Gradiščansko je tekom zadnjih osemnajstih let proslavilo s spomeniki našega barona Čehovina v Gorenji Branici, Hrvata majorja Füllerja v Sovodnjah, grofa Favergesa v Podgori, Rihemberžana viteza Widmayerja v njegovi rojstni vasi, postavilo na železnem mostu preko Soče pri Gorici spomenik mnogobrojnim ponesrečencem, ki so ob priliki nekega vojaškega pregleda tamkaj utonili, in vzdalo v prostorni veži okrajnega glavarstva v Gorici krasno ploščo v spomin večkratnega bivanja Njegovega Veličanstva v naši deželi. To vse je zmoglo društvo s svojimi malimi sredstvi in z dobrovoljnimi prispevki drugih činiteljev. Kaj bi ne mogli storiti tudi mi kaj sličnega? Močnikovemu spominu ne zadošča spominska plošča, ki se mu je že posvetila; ta veliki mislec in izborni učitelj našega, in drugih narodov v eksaktni vedi in logičnem mišljenju je pač vreden lepšega spomenika, ki naj bi se mu postavil v Cerknem ali v Gorici. Ko minejo sedanji burni časi, naj bi o tem resno razmišljali. Sredstva za spomenik bi se, o tem sem povsem prepričan, gotovo lahko dobila, laglje nego za katerikoli drug spomenik. Prispevala bi nedvomno rada tudi država, ki je imela od njegovih, v njenem založništvu izišlih učnih knjig ogromne neposredne in posredne dobičke, jih še vedno ima in jih bo še dolgo imela.

Sicer je res, da si je postavil Močnik v svojih delih najkrasnejši spomenik, a po drugi strani je tudi res, da mu je poleg drugih naš narod dolžan največjo hvaležnost. In odkod, ako ne iz naroda, ki mu je stesal zibelko, mu podaril bistri um in zlato srce, naj bi šla slava Močniku po širnem svetu?!

Fran Rojakovič.

Johannes C. Barolin: »Glavni faktor v mirnem medsebojnem življenju narodov je okolnost medsebojnega spoznavanja.«

Čast.

(Iz neučiteljskih krogov.)

Dovolite, gospod urednik, da dam kot neučitelj na ta način izraza svojemu čuvstvu, ki se mi z vsjo silo budi v sedanjih težkih časih do učiteljskega stanu!

Prebiram liste, kolikor mi jih pride pod roko; zanimanje, nervozno pričakovanje rase ob velikih sedanjih dogodkih v meni od ure do ure. Priznati moram javno, da vzamem v roko z velikim interesom vedno Vaš list. V njem se kaže — kakor tega ne vidim v nobenem listu — solidnost mišljenja, čuvstvovanja, hotenja in dela naprednega slovenskega učiteljstva.

Tako stoji to učiteljstvo na svojem mestu kakor iz mramorja izklesano, izkušano, opiljeno, oblikovano v boju in viharju življenja, da mora biti domovina ponosna na Vas, ki ste mozeg našega naroda, kakor se je o neki priliki duhovito o slovenskem učiteljstvu izrazil g. dr. Iv. Tavčar, župan bele Ljubljane.

V teh silnih časih, ko je treba človeku jeklenih živcev, vršite s herojsko mirnostjo, z ljubezen do domovine izpričujejoče doslednostjo izčrpljivo svojo nalogo — kamorkoli Vas je pozval in postavil domovine ukaz! In to spričo dejstva, da so usahnili malone vsi viri tistih dohodkov, ki so tuintam vendarle izboljševali

Vaš težavni materialni položaj! Čast Vam!

Dostikrat v krogih znancev in prijateljev razmotrivamo Vaš položaj, pa moramo občudovaje sklanjati svoje spoštovanje pred veličino samozatajevanja, požrtvovalnosti in nikoli mirujoče produktivne sile svojega vrlega učiteljstva!

Več Vam — žal — ne morem dati! Ko bi bili moji zakladi sveta, bi Vas obisipal z materialno blaginjo; a gojiti morem le upanje, da bo svojim najboljšim kulturnim delavcem bodočnost pravičnejša, nego jim je bila preteklost.

Naj bodo te skromne vrstice droban prispevek Vašega prijatelja za Močnikovo številko »Učiteljskega Tovariša«. Svojege dobrotnika in znamenitega slovenskega moža dr. viteza Močnika spomin pač najlepše proslavljate s svojo stanovsko in osebno častjo, ki meče svoj žar tudi po vsem ozemlju naše domovine!

Z. T.

Poslanec dr. Karel Triller na seji deželnega zbora kranjskega dne 14. oktobra 1909: »Vsakdo se mora prepričati, da najmanjša bolezen ali nezgoda v učiteljevi družini spravi iz ravnotežja njegov budget in strmoglavni učitelja v dolgove, iz katerih se ne more nikdar več izkopati. Beračiti mora za vsako mrvico, beračiti ne glede na to, da je tako beračenje neverno stanu učitelja in da ubija moški ponos dotičnika.«

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Josip Berce.

Dne 12. t. m. je umrl v bolnici v Budimpešti na rani, ki jo je dobil dne 17. oktobra t. l. na bojnem polju v Galiciji, Josip Berce, profesor na ljubljanskem liceju in rezer. poročnik pehotnega polka št. 97. — Pokojni Berce ni bil sicer član ljudskošolskega učiteljstva, ampak je kot srednješolski učitelj z zanimanjem in iskrenostjo spremljal naše delo in naše napore — bil je torej po svojem mišljenju in čuvstvom naša gore list! Bil je globoko uverjen o resnici, da more le skupno delovanje ljudskošolskega in srednješolskega učiteljstva dvigniti kulturo našega naroda na višjo in najvišjo stopnjo.

Profesor Josip Berce se je rodil leta 1883. Gimnazijo je študiral v Kranju; na vseučilišču se je posvetil modernim filološkim študijem, ki so ga vedle tudi za dlje časa v Florenco in Pariz. Po izvršenih izpitih je dobil profesorsko mesto za romanske jezike na ljubljanskem liceju, kjer je kmalu zaslovel po svojih izbornih učnih uspehih. Inteligent, naobražen, pravi tip modernega človeka, simpatičen in ljubezniv si je pridobil mladi profesor skoraj ne le zaupanje svojih šolskih predstojnikov, temveč je postal v vseh krogih našega mesta daleč po slovenski domovini spoštovan in priljubljen. Sredi meseca julija je moral k orožni vaji. Po mobilizaciji je ostal kot poročnik 97. pešpolka precej dolgo na Primorskem in je odinil s svojo četo šele 26 sept. na severno bojišče. Dne 17. oktobra ga je zadela pri Dobomili sovražna krogla v glavo. Prepeljali so ga v Szolnok. Njegovemu bratu dr. Janku Bercetu se je posrečilo ga spraviti na kliniko v Budimpešto, toda vse je bilo zaman. Prva operacija na obvezovališču se je bila izvršila pod tako težavnimi okolnostmi, da ni pomagala nobena zdravniška umetnost več. Pokojnik je živel še skoro štiri tedne, življenje mu je le počasi ugašalo. Vsem njegovim dragim mora biti v tolažbo, da ni trpel prav nič. Krogla je bila razdejala važne dele možgan, bila pa je v svoji krutosti tudi milosrčna; pokončala je čutila za bolečine...

Žal nam je ob smrti tega odličnega šolnika in nikoli mirujočega kulturnega delavca, ki je v cvetočih letih, lep po duši in telesu, sredi ponosnih načrtov in pestrih sanj padel kakor sad obtajajoče mladodrevo, zadeto od strele!

Bodi mu tudi v naših vrstah ohranjen najlepši spomin!

Valentin Lavbič.

Iz Dramelj nam pišejo: Tukajšnji rojak Valentin Lavbič, pomožni učitelj v Trbovljah, je bil enoletni prostovoljec in kot tak je padel junaške smrti na gališkem bojnem polju, zadet od granate dne 18. oktobra. Isti dan ob 2. popoldne je še pisal domov, a ob 6. zvečer je padel za domovino. Naj objavimo tu junaškega

mladeniča zadnji pozdrav v domovino in pripis njegovega tovariša!

Njegovo pismo na starše se glasi:

Dragi starši!

Pismo dobil včeraj. Tudi karte. Najsrčnejša hvala za poročila. O, kako lepo pač mora biti doma sedaj! Tukaj smo že 3 dni v strašnem ognju. Sovražnik je jako trdovraten. Pa mu bodo že pokazali pot iz Galicije. Zdrav sem še, samo slab sem jako in suh, kakor drugi kolegi. Pišite, ako dobite karto. O priliki pišem zopet. Srčne pozdrave od Vašega Vas ljubečega Valentina.

Pripis Lavbičevega tovariša pa slove:

Kadar dobite te od Vašega sina pisane vrstice, tedaj vedite, da ga že krije črna zemlja, ker ob dveh mi je dal to karto, da bi jo dal na pošto, ob šestih ga je zadela granata in ga usmrtila. On je prestal, nas pa še čaka. — Obžalujem izgubo svojega prijatelja.

Jožef Magdič.

Bodi idealnemu mlademu tovarišu, ki je komaj prestopil prag življenja, a je moral že pasti v kruto smrt, ohranjen med nami neminljiv spomin!

NOVA VRSTA CIGRET ZA DOBO VOJNE.

Dokler bo trajala sedanja vojna, se bo prodajala v vseh trafikah in specialitetnih prodajalnah tobaka nova vrsta cigaret pod imenom »Austria«, od katere 25% dohodek bo pripadal uradu za vojno oskrbovanje. 1 komad te nove vrste cigaret stane 4 vin. oziroma 100 komadov 4 K.

SPREJEM V ŠARŽNO ŠOLO.

Sprejem v šaržno šolo se je iz oziroma glede izvežbanja ustavljal. Vojno ministrstvo namerava odpreti v začetku 1915. l. šaržne šole zopet na Dunaju, v Pragi, v Gradcu, v Inomostu, v Budimpešti in Zagrebu. V te šole se bodo sprejemali, če so znanstveno naobraženi za enoletno prostovoljstvo, 17 in 18letni mladeniči, črnovojniški obvezanci, ki so bili spoznani pri naboru za sposobne, in pa oni, ki so rojeni v letih 1877 in prej. Onim, v letih 1878 do 1890 rojenim, ki so bili pri črnovojniškem naboru usposobljeni, vstop v to šolo ni dovoljen.

V VOJNEM UJETNIŠTVU.

Svoji onih naših vojakov, ki se nahajajo kot ujetniki v sovražnih državah, so dostikrat v velikih skrbeh za svoje drage. Predstavljajo si, da morajo vojni ujetniki mnogo pretrpeti, da jih mučijo, jim ne dajejo hrane itd. Pisma, ki so dospela od raznih vojnih ujetnikov, dokazujejo, da temu ni tako. Kakor pri nas, tako tudi v drugih državah z ujetimi vojniki jako dobro in lepo ravnajo, in sicer ne le s častniki, temveč tudi s preprostimi vojniki. To velja posebno tudi za Rusijo, kjer se nahaja razmeroma največ naših vojnih ujetnikov. Tako objavlja n. pr. »Grazer Volksblatt« pismo vojaka Jos. Wieslerja od 47. pešpolka, ki se nahaja kot vojni ujetnik v Simbirsku v Sibiriji in ki piše: »Rusi z nami prav lepo ravnajo in nas tudi dobro hranijo. Ako se nahajajo v Gradcu ujeti Rusi, potem ravnajte tudi Vi ljubeznivo z njimi! Bodite uverjeni: ako se govori, da Rusi svoje vojne ujetnike trpinčijo, je to neresnično. Interesiralo Vas bo morda tudi tole: Trdi se vedno, da grasira alkoholizem na Ruskem še mnogo bolj, nego pri nas. Bil sem sedaj že v mnogih ruskih mestih in lahko trdim, da to ni resnično. Kadar se vrnem, bom o tem interesantnem vprašanju predaval.«

ZA INFORMACIJE O RANJENIH ALI BOLNIH VOJAKIH.

Od »Rdečega križa« smo prejeli s prošnjo, da objavimo: Informacijski urad »Rdečega križa« na Dunaju prosi vse one, ki se obračajo nanj za informacije, naj na dopisnicah za odgovor točno in jasno napišejo svoj naslov, ker se često dogaja, da je tak naslov nečitljiv ali pa da ga sploh ni. — Obenem se ponovno opominja, da rečni urad daje informacije le o ranjenih ali bolnih vojnikih, ne pa tudi o zdravih, česar mora prosilec za informacijo, če dobi odgovor: »Dosedaj nobene vesti«, sklepati predvsem, da se dotični vojak nahaja zdrav na bojišču. V tem slučaju se svetuje večkrat ponoviti isto vprašanje, tudi iz razloga, da liste o ranjenih in bolnih vojnikih prihajajo rečenemu uradu z velikimi zamudami zaradi komunikacijskih težkoč. Opominja se slednjič še na dejstvo, da je bil za informacije o vojnih ujetnikih ustanovljen poseben urad »Rdečega križa«, in sicer »Zentralnachweisedureau, Auskunftsstelle für Kriegsgefangene, Dunaj I., Jasomirgottstrasse 6«.

IZROČITEV KAZENSKIH STVARI VOJAŠKEMU SODIŠČU.

Po cesarski naredbi z dne 25. julija 1914 so civilne osebe glede gotovih zločinov proti osebi in imetju podrejene vojaškemu sodišču, če so bili ti zločini storjeni na škodo vojaških oseb in vojaškega blaga. Na bojiščih in njihovih okoliših so pa morale seveda civilne sodnije ustaviti svoje delovanje. Zaradi zaustavljenja rednega sodstva pa se zločinska dejanja civilnih oseb na škodo civilnih oseb in njihovega imetja ne morejo dovesti do kazni. Temu nedostatku prihaja nasproti ravnokar izdana cesarska naredba, da sodstvo zaradi posameznih težkih zločinov prenaša na vojaška sodišča. Zločini, zaradi katerih se ima to zgoditi, so: umori, uboji, plenitve, požigi in tatvine v treh oblikah, namreč tatvine v navadni bedi v znesku nad 50 kron, oborožena tatvina in tatvina z uporabo nasilja, da storilec ostane v posesti ukradenih stvari. Poverjenje takih kazenskih stvari vojaškemu sodniju je le prehodnega značaja. Sodstvo vojaških sodnij preneha, čim bo redna sodnja zopet delovala. V tem času preidejo vse nerešene stvari zopet na redne sodnije.

MEDNARODNA SOCIALNA DEMOKRACIJA IN VOJNA.

S tem sedaj aktualnim predmetom se je bavil te dni zagrebški list »Hrvat« in je prišel do zaključka: »Kakor nemška, je tudi italijanska socialna demokracija za vojno, seveda poslednja na strani Francije. Tudi angleška socialna demokracija se je v stvareh vnanje politike pridružila vladi. Edino ruska socialna demokracija je ostala zvesta principu internacionale in je bila proti vojni, dobro vedoč, da bi ruska zmaga utrdila stališče Romanov. Zato je ruska socialna demokracija tudi danes še v boju z vlado, in ni izključeno, da pride tam do odkritega upora.«

NOVA SMER NA OGRSKEM NAPRAM NEMADŽARSKIM NARODNOSTIM.

Pred nekoliko dnevi je ogrski ministrski predsednik grof Tisza potoval po onih krajih, ki so jih bili obiskali Rusi. Iz raznih njegovih izjav ob tej priliki se sklepa, da mislijo na Ogrskem ublažiti doseđanje proti nemadžarskim narodnostim napeto sovražno smer. In res je ogrska vlada dovolila nekaj koncesij na polju ljudskega šolstva. Ali značilno je, da se to ni zgodilo z odpravo doseđanega ostrega šolskega zakona, marveč le z ministrsko naredbo. Kakor posnemljemo iz glasila profesorja in državnega poslanca dr. Masaryka, praškega »Časa«, pravi naredba: »Da nemadžarskim otrokom v državnih ljudskih šolah olajšamo učenje madžarskega jezika ter da jim omogočimo, da si prisvoje znanje pisanja in čitanja tudi v svojem materinem jeziku, se mora v I. in II. razredu poučevati v materinem jeziku kot pomožnem predmetu, a v III. in IV. kot učenemu predmetu. In to v nastopnih slučajih: 1. Ako je v taki šoli vsaj 50% nemadžarskih otrok enega nemadžarskega jezika in ako ne razumejo madžarskega učnega jezika, se mora učitelj v pomoč posluževati materinega jezika, kolikor je to potrebno za jasnejše umevanje predmeta. Ako preko polovice otrok pripada k raznim nemadžarskim narodnostim, potem se naj učitelj poslužuje tistega jezika, ki ga razume vsaj tretjina otrok. To se mora vršiti med poukom. Z otroki, ki so šele začeli hoditi v šolo, se ima tudi preko pouka govoriti v materinem jeziku če ga učitelj zna — da bo otrok takoj razumel učitelja, da dobi zaupanje do njega in ljubezen do šole. — 2. Za III.—V. razreda je uvedba slovaškega jezika odvisna od iniciative od strani staršev. Ako je v IV.—V. razredu skupna vsaj tretjina nemadžarskih otrok, morejo starši vložiti prošnjo, da se čitanje in pisanje poučava v njih materinem jeziku — ako zna učitelj ta jezik! — Dopisnik cenzuriranega »Časa« pripominja: »To ni še rešitev slovaškega šolskega vprašanja. Karakteristično je, da minister nič ne odreja v tej smeri, da bi učitelji zadostno obvladovali jezik otrok, da bi v slovaških šolah ne bi več poučevali učitelji, ki ne znajo niti besede slovaški. Brez take odredbe ostane vsa koncesija za vrsto let brez svrhe, ker bo — posebno v neprebujenih krajih — veliko občin, kjer se ljudstvo ne bo poslužilo pravice do prošnje. Vsa reforma ostaja v rokah nadzornikov, ki so bili doslej brezobzirni madžarizatorji v narodnih krajih. — Posebno interesantna pa je ministрова odredba zato, ker je razvidno iz nje, kake razmere so vladale doslej po ogrskih državnih šolah v jezikovnem pogledu. Poleg nedavne naredbe, s katero se je za veronauk uvedel slovaški učni jezik, je ta naredba zopet le korak k poboljšanju! In še to treba premisliti, da se to tiče le reforme, duh pa najbrže ostane prejšnji! Ali bo to dolgo tra-

jalo?« — (Opomba uredništva: Ta »Časov« komentar citira tudi »Edinost« z dne 6. t. m.)

NAŠ CESAR IN VOJNA.

Z Dunaja poročajo: Ob začetku vojne se je cesar stalno nastanil v schönbrunnskem gradu, ki je strogo zaprt zunanemu svetu in katerega le redkokdaj zapusti, kvečjemu kadar gre obiskat ranjence. Vlada se izvrtno počuti, je svež in dobro razpoložen, ima jako dober tek in nobene sledi o katarju, ki se drugače v tem času pri njem redno pojavlja. Med 1. in 2. uro popoldne se cesar vsak dan izprehaja v zaprtem vrtu, ki je prirejen v grajskih prostorih. Vsak, kdor ima priliko, da ga med tem izprehodom opazuje, občuduje njegovo gibko in svežo hojo, ki je nekaj izrednega v toliki starosti. Po izprehodu se poda cesar zopet v svojo delavnico, kjer reši popoldan došle akte, ki jih ob 5. popoldne prinaša na dvor kurir na konju. Sicer se pa vladar drži svojega običajnega dnevnega reda. Ob 8. zjutraj pridejo k njemu člani cesarske hiše, ki so se priglasili k avdienci, potem pride običajno poročanje in sprejem tega ali onega ministra ali resortnega načelnika. Sedaj se pri cesarju pogosto oglašajo vojni ministri in spremstvu generalštabnega častnika, ki ima s seboj cel tovor načrtov in zemljevidov, na podlagi katerih obvesti cesarja o položaju na različnih bojiščih. Večinoma so to majhni podrobni načrti, skice, ki so na njih zaznamovane podrobnosti, ki bi se laiku zdele brezpomembne; na podlagi teh skic ima vladar tako popoln pregled nad vsakokratnim vojnimi položajem, kakor bi bil sam osebno navzoč na bojiščih. Cesar z velikim zanimanjem poslušaja izvajanja poročevalca in vpleta vmes svoje opazke. To poročanje traja časih po celi dve uri.

VOJAŠKI DAN.

Vojni oskrbovalni urad vojnega ministrstva je poslal vsem deželam naročilo, da pravočasno poskrbe za božična darila našim vrlim vojakom na bojišču. Prirede naj se 2. decembra ali pa naslednje dni v spomin nastopa vlade našega cesarja »vojaški dnevi«, na katerih naj se zbirajo darovi in pa prodajajo razni predmeti, ki jih je v spomin na vojno založil vojni oskrbovalni urad. V ta namen naj se v vseh okrajih in večjih krajih ustanove krajni odbori.

NARODNOSTNA SPRAVA NA OGRSKEM.

Ministrski predsednik grof Štefan Tisza se je odločil za veliko državniško dejanje. Ministrski predsednik Ogrske se pripravljaja k celi vrsti odredb, ki bi bile primerne ogrsko prebivalstvu nemadžarskega jezika sprijazniti z ogrsko državno idejo. Te odredbe, za katere je dal ministrskemu predsedniku povod patriotizem, ki so ga pokazale v sedanjem vojnem času ogrske narodnosti, in ki jih je že napovedal v posebnem pismu najstarejšemu ortodoksnemu cerkvenemu kultu, rumunskemu grško-orientalskemu škofu v Aradu, Metianu, se raztezajo v treh smereh. Najprej je grof Tisza izposloval pri cesarju splošno pomiloščenje za politiške pregreške in prestopke (tudi kazenska postopanja, ki so v teku, se bodo ustavila). Ta odredba bo v prid tudi socialistom, ki so se istotako zadržali korektno. — Druga odredba se tiče na eni strani revizije ljudskošolskega zakona, ki naj bi se preosnoval primerno željam posameznih narodnosti, nadalje revizije volilnega zakona, pri čemer naj bi se omilile določbe, ki so jih neugodno občutile posamezne narodnosti. Poleg tega se bodo upoštevale tudi želje narodnosti glede na sodno postopanje. Tretja serija odredb se končno nanaša na to, da se dovoljuje narodnostim pri gotovih prilikah nositi lastne barve in znake, ako niso identični s kako inozemsko državo. In vsa ta naklonjenost napram državljanom nemadžarskega jezika se ni pojavila na podlagi kakerega kompromisa, niti v pričakovanju kakih protiuslug, temveč izključno le kot nagrada za stališče narodnosti, ki so pokazale, da je neutemeljeno nezaupanje, ki se je gojilo proti njim.

POMILOŠČENJE NA OGRSKEM.

Zagrebske »Narodne Novine«, glasilo hrvatske vlade, piobčujejo na prvem mestu to-le vest iz Budimpešte: Z ozirom na lojalno zadržanje narodnosti, ki žive na Ogrskem, je Njegovo Veličanstvo pomilostilo vse osebe, ki so obsojene v narodnostnih procesih; nadalje vse osebe, ki so obsojene zaradi razžaljenja Veličanstva in zaradi politiških prestopkov. Ob enem je Njegovo Veličanstvo odredilo, da se abolirajo vsi enaki procesi, ki so še v teku.

JOSIP VIDIC.

Pri fari zvonovi prav mило pojo,
od znancev, prijateljev jaz jemljem slovo.
Jaz jemljem slovo, sam Bog ve kako,
nazaj me nikdar več ne bo.

Komaj je minilo dobro leto, odkar smo spremili blagega nadučitelja Josipa Fischerja k večnemu počitku, že zopet je posegla neizprosna smrt s svojo kruto roko v kolo šentpavelskega učiteljstva ter nam ugrabila njegovega prednika, nadučitelja-veterana Josipa Vidica, častnega člana šentpavelske občine in »Savinjskega učiteljskega društva«. Dosegel je pokojnik sicer lepo število (71) let, vendar nas je pretresla tožna vest o njegovi smrti, zakaj nedavno smo še imeli ob slovesnem slavlju priliko, občudovati njegovo razmerno izredno duševno agilnost. Jedva štiri mesece pozneje pa smo stali ob njegovem odprtem grobu.

Dragi Joško! Težko je za mene pisati Tebi v spomin to posmrtnico, ker sem bolehen ter se mi pri tem delu ne prestanto rose oči. Rešiti pa ga hočem, ker kot Tvoj bivši učenec, pozneje stanovski tovariš na šoli v Št. Pavlu in naposled dolgoletni sosed najbolje poznam Tvoje uspešno delovanje v prid šole, v prid ugleda učiteljskega stanu in v prid milega slovenskega naroda. V to svrhu se hočem najprej ozreti na dobo Tvoje mladosti. — Josip Vidic je bil savinjski rojak (rojen leta 1843.). Njegova zibelka je tekla v Libojah poleg Griž. Najprej je obiskoval ljudsko šolo v Grižah. Ker je bil brihtne glave, so ga starši poslali v takozvano normalko v Celje. Gmotno pa ga niso mogli zadostno podpirati. Zato je tudi on okusil bridkosti dijaškega življenja. Prestopil je potem v preparandijo. Dopolnivši 17. leto svoje starosti, je nastopil učiteljski poklic. Prvič je bil nameščen v Šmartnem na Paki, kjer pa je ostal samo eno leto, potem so ga premeštili v Vojnik, kjer je deloval 3 leta. Tu se je oženil s hčerko tedanjega šolskega voditelja Ano Medvedovo. Od tu je prišel v Št. Pavel. Dospel je tja 30. oktobra 1864. leta ter ostal do svoje smrti. Ravno tisti dan — 50 let pozneje — pa se je preselil v večnost. Savinjska dolina — ta biser slovenske zemlje — je bila torej torišče njegovemu delovanju, ki se je pa osredotočilo v prijaznem Št. Pavlu. Ko je pa došel v Št. Pavel, je dobil tu žalostne šolske razmere. Na prstih ene roke je lahko seštel rodovine, ki so bile šoli naklonjene ter jo cenile kot ljudsko izobraževalnico. Moral je takorekó ledino orati. A Joško je bil izborni pedagog. Prizadeval si je, pridobiti si ljubezen učeče se mladine in po njej vplivati na starše v korist šoli. Imel je poseben dar z učenci-novinci občevati. Znal je z otroki postati otrok. Tako jih je pritegnil nase, da so se z njim zaupljivo kakor z očetom pomenkovali. Zato so pa tudi vsi radi in z veseljem prihajali v šolo. Dosegel je vedno izborne uspehe v šoli. To izpričuje obilica pohvalnih priznanj, ki jih je tekom svojega službovanja dobil od kompetentnih šolskih oblasti. Mnogo njegovih učencev zavzema odlično mesto v socialnem življenju ter se ga še danes hvaležno spominjajo. — Marljivo se je izobraževal v svojem poklicu. Ko je stopil novi šolski zakon v veljavo, se je takoj podal v Gradec, da se udeleži izobraževalnega tečaja za tedanje učitelje ter tako izpopolni svoje znanje. Tam je dostal z dobrim uspehom sposobnostni izpit. Zdaj se je lotil s podvojeno vnmemo dela za napredek šentpavelske šole. Da se mu je to posrečilo, svedočijo sedanje razmere šentpavelske šole, ki so vsaj v dobršem delu njegova zasluga. 42 let je vztrajal v težavnem učiteljskem poklicu ter si zaslužil častno kolajno za 40letno službovanje. Leta 1902. je stopil zaradi boleznj v zasluženi pokoj.

Kot vrl vzgojevalec je prednjačil tudi v svoji rodovini glede vzgoje svojim soobčanom z najlepšim zgledom. Vse je žrtvoval za odgojo in izobrazbo svojih dveh sinov, izmed katerih je prvi, Oton Vidic, okrajni sodnik v Litiji, drugi, dr. Fran Vidic, pa urednik državnega zakonika na Dunaju. — Pokojnik pa ni omejil svojega delovanja le na šolo in rodovino. Trudil se je tudi izven šole za izobrazbo slovenskega ljudstva. Kot dober godbenik je gojil med narodom cerkveno in narodno petje. Kdor ga je svoječasno slišal svirati na orglah, priznati mora, da je bil tudi v tej stroki mojster, ki mu ni kmalu para. Zbiral je tudi narodne pesmi posvetne in nabožne vsebine. Dotične zbirke se gotovo nahajajo v njegovih zapuščini. — Podpiral je sploh vsako napravo, ki je imela namen povzdigniti kulturno stopnjo slovenskega ljudstva. Posloval je dolgo let kot poverjenik »Slovenske Ma-

tice«. Bil je ud Družbe sv. Cirila in Metoda. Bil je tudi v narodnem oziru šentpavlanom buditelj. Moral je zaradi tega za županovanja tedanjega graščaka v Št. Pavlu marsikaj prestati, a uklonil se pa ni. Pravil mi je, da sta bila kmalu po njegovem prihodu on in tedanji kaplan edina naročnika slovenskega časopisa v Št. Pavlu. Koliko pa jih šteje Št. Pavel danes. — Skrbel je pa tudi za gospodarski blagor svojih soobčanov. Kot spreten šolski vrtnar je vzgojil na stotine sadnih dreves ter jih brezplačno odajal domačim kmetovalcem in jih tako vnelal za umno sadjarstvo. — To njegovo plodnosno delovanje je upošteval občinski odbor šentpavelski ter ga svoječasno imenoval soglasno za častnega občana.

Kakšen pa je bil pokojnik v družbi? Prijazen, vesel in ljubezniv, tako da se je vsakomur prikupil na prvi hip. Dolga, bela brada in popolnoma beli lasje so ga delali čestitljivega. Vendar je bil vedno dobre volje ter se je vsaki nedolžni šali presrečno smejal. Vsakemu je prijateljsko stisnil roko in se rad z njim pomenil. Bil je tudi v tem pogledu ljudski učitelj v pravem pomenu besede. Najrajši pa je bival v družbi svojih stanovskih tovarišev. Tu se je čutil najsrečnejšega. Še sedaj, ko je bil v pokoju, se nam je pridružil v vsaki ugodni priliki. Načeloval je dolgo let »Savinjskemu učiteljskemu društvu« v čast našega stanu in v prid naši stanovski izobrazbi. Zato ga je tudi »Savinjsko učiteljsko društvo« svoječasno odlikovalo s častnim članstvom za njegove zasluge.

Zdaj si, dragi Joško, dokončal tek svojega življenja. Bil si istinito mož dela. O tebi velja rek: »Življenje je delo — počitek je smrt.« — Odpočij se sedaj od svojega trudopolnega delovanja na zemlji domači, ki si jo tako iskreno ljubil.

Dne 2. novembra t. l. spremili smo namreč blagega Joška k zadnjemu počitku. Njegov pogreb je svedočil, kako čislal je bil v vseh slojih prebivalstva. Obilica krasnih vencev je dičila njegovo krsto. Trije duhovniki, občinski odbor, požarna bramba, šolska mladina pod nadzorstvom domačega učiteljstva, velika množica žalnih gostov — odličnih in preprostih, tujih in domačih — med temi nad 30 učiteljev in učiteljic z gosp. nadzornikom J. Supankom na čelu, mu je izkazalo zadnjo čast. Na grobu pa mu je govoril tovariš Ivan Jakše v slovo tako lepo in ganljivo, da so celo mnogim mozem zaigrale solze v obeh. Pevci pa so zapeli tolažilno nagrobnico »Blagor mu«. — Blag bodi spomin zaslužnemu šolniku!

—o—

Poslanec grof Margheri na seji deželnega zbora kranjskega dne 14. oktobra 1909: »Gospodje! Svojemu ljudstvu ne izkažete večje dobrote, nego ako skrbite za izboljšanje plač učiteljem, ki so vendar poklicani, da vzgajajo mladino. Zakaj v mladini leži bodočnost ljudstva.«

JOŽEF FRANKE.

Umril je dne 14. oktobra t. l. nadučitelj v pokoju Jožef Franke. Kot tiho in mirno delujoč tovariš sicer ni bil znan široki javnosti, pač pa se ga bodo dobro spominjali še njegovi ožji starejši tovariši iz novomeškega okraja, kjer je deloval v težavnem svojem poklicu skoraj polovico svojega življenja.

Pokojnik je bil rojen 20. oktobra 1840 v Poljanah na Gorenjskem, a zrejen je bil v Cerkljah pri Kranju. Študiral je v Ljubljani nižjo gimnazijo in pripravnico in leta 1866. napravil maturo. Provizorična mesta je opravljal krajše dobe v Loškem potoku, Dobrepoljah in na Kopanju, kjer je tudi postal definitivni l. 1874. Odtod se je preselil v Stopiče in čez nekaj let v Št. Peter pri Novem mestu. Na tem svojem zadnjem mestu je služboval čez 20 let in tudi leta 1908. šel v zasluženi pokoj. Ves čas pokoja do svoje smrti je v zadovoljnosti preživel z ženo pri svojem sinu vikarju Francetu Franketu v Oseku pri Gorici, kjer so ga dne 16. oktobra t. l. tudi položili k večnemu počitku.

Pokojnik je bil, dasi po telesu orjak, tiha in mirna duša. Zaradi teh lastnosti je bil povsod in pri vseh slojih jako priljubljen. To je pokazal tudi veličasten njegov pogreb. Posebno pa ostane šentpeterčanom nepozaben.

Dasi za one čase, ko je prevladovala med učiteljstvom znana 10mesečna idrijska pripravnica, neprimerno dobro izšolan, ni silil v ospredje. Živel je le za šolo, orglarjo, ki jo je opravljal ves čas svojega učiteljevanja, in sadjerejo, ki je bil zanjo opetovano pohvaljen od c. kr.

kmet. družbe. Tovariši njegovi pa so vendar spoznali njegove zmožnosti, zato so ga izvolili v c. kr. okr. šol. svet kot svojega zastopnika, kjer je nastopal kot pravi tovariš za njih koristi dolgo vrsto let. Poleg stanovskih dolžnosti pa ni zanemarjal očetovskih. Vso skrb je obračal na vzgojo svojih otrok in storil tozadevno skoraj več, kot je mogel. Stori bi bil še več, a vemo, kake so bile ončasne gmotne razmere učiteljstva, ki se niso dosti razlikovale od današnjih.

Le čuditi se moramo, da je ob svojih pičlih dohodkih mogel študirati dva otroka, starejšega sina Franca, ki je zdaj v Oseku vikar, in starejšo hčerko Marijo, ki je zdaj učiteljica v Škocijanu in poročena z naudč. tovarišem J. Benedičičem. Daljnim trem otrokom pač ni mogel dati višje izobrazbe, toda skrbel je, da so prišli vsaj do kruha. En sin — Jožef — je izučen mizar, zdaj v Ameriki, ena hči — Alojzija — bivša izučena kuharica, je zdaj omožena, in najmlajša — Rozka — je pri bratu vikarju kot kuharica.

Ko so se gmotne razmere kranjskega učiteljstva vsaj nekaj izboljšale in je imel starejša dva otroka že preskrbljena, si je opomogel zopet toliko, da je dal študirati še najmlajšega sina Ivana, nadučitelja v Dobrniču, ki pa zdaj biva na severnem bojišču v brambo domovine.

Tako je lepo preskrbel vsej svoji družini kruha. To pa še ni bilo vse, kar je viselo na njegovih ramah. Skrbel je prav po sinovski tudi za svojo mater in celo za očima, ki sta do njih smrti živela pri pokojniku v popolni oskrbi. Toda vsega tega bi pač ne bi mogel prenesti, da mu ni stala ob strani zvesta družica, pametna, pridna gospodinja — soproga. S svojo trdno in krepko voljo, pridnostjo in vztrajnostjo mu je Lavričeva Pepa — sestra tov. Lavriča, naduč. v p. — pomagala prekoračiti marsikak kamen na potu njegovega truda in skrbi polnega življenja. In v slogi sta živela srečno in se veselila skupno v potomstvu, ki je blagi soprogi edina tolažba ob bridki izgubi.

Novjši razburjeni časi niso razumeli njega in on ni razumel njih. To ga je privedlo do nasprotstev pri šol. predpostavljencih in mu zagrenilo delo v šoli. Zato si je zaželel pokoja po 42. letih težkega dela. Dobil ga je l. 1908., dasi še telesno trden. Toda užival ga je le kratko dobo šest let. Neizprosna skrita bolezen (želodčni rak) je iz krepkega moža tekom pol leta izčrpala vse življenske sokove in ga položila v prezgodnji grob. Tolažila ga je v zadnjih težkih mesecih ljubezniva oskrba od strani žene, hvaležnega sina in hčerke, ljubezen otrok in vnukov, zavest, da je zadostil svoji življenski nalogi v polni meri.

Pokojnik je bil brat ces. svetnika prof. v p. Ivana Franketa v Ljubljani. Bodi blagemu rajnemu lahka lepa zemljica Vipavska!

J. B.

Anton Martin Slomšek: »Kdor svojo domovino v resnici ljubi, se ne sramuje materinega jezika, ki domače kraje po domače oživlja.«

MARIJA KVAČEVA.

Vidim jo pred seboj.

Dom — ta je bil njeno kraljestvo. Ves njen svet se je vrtel okolo njega. V njem je vladala z veččo, skrbno roko.

Zazreti se ti je bilo treba v te njene oči. Globoko iz njih, prav z dna srca je sevala ljubezen in skrb za soproga in petero otročičev.

Zbrani so okolo nje. Kako ljubeč pogled! Na vsakem temenu te mile dece je bogve kolikrat počivala nje blagoslavlajoča roka, nje srce pa je bilo blaženo v mislih:

»Hočem vas videti srečne, prav vse srečne. To bodi moja skrb!«

Vsaka njena kretanja je pričala o veliki skrbnosti. Vse njeno življenje je bilo dolg, silno dolg dan dela in truda. Tisti beli lasje ob sencih in čelu, ki tako lepo dičijo glavo žene in matere, so se jeli prikazovati ter so glasno oznanjali nje delavnost.

Takoj kot mlada družica življenja je stopila z delom ob stran svojega soproga. Čislala je in visoko cenila žensko delo, a ne v frazah, temveč v dejanju. Izučila se je za učiteljsko ročnih del. Poleg obilnega dela v družini je v šoli z veliko vnmemo in požrtvovalnostjo opravljala ta težek posel celo vrsto let. Postala je pozneje tudi poštarica. Delo, delo in zopet delo jo je osrečevalo.

Ni se zapirala pred svetom, a njen dom ji je bil najlepši košček na božji zemlji.

Radodarna je bila njena roka. Vsakemu je rada pomagala. Ako je kdo prošil pomoči pri soprogu, tedaj je uprla vanj svoje oči, češ: »Pomagaj, če le moreš!«

In nje ni več?

Ne, ni moško!

Smrt hoče počakati, da ta dobra mati vidi svoje otroke dorasle, kako nastopajo pot svojega življenja, čili in zdravi. Ah, tam daleč na obzorju se jim sveti nasproti življenja sreča, vabljliva, tako lepa, blesteča. — Mati kopni od veselja, gleda jih, kako se bližajo sreči, vidi, da so že pri njej.

Smrt hoče počakati.

Jesen je tu. Na drevesa je pričarala žarke, ognjevite barve. Toda mrzla sapa prihaja tako tiho, zavratno mori to lepoto, jo trga, spušča na tla, zagreba v črno zemljo.

Smrt hoče čakati!

Kako razriva kruta bolest srce materino! Kdo bi ugasil to njeno žejo, koprnjenje, da vidi svoje otroke dorasle, ki korakajo proti svoji sreči.

Smrt hoče čakati!

Tiho je prihajala, trgala moči, kakor sapa na drevju list za listom, trgala moč za močjo, izpila ji kri.

Kako kruta usoda, da smrt noče čakati, da bi mati videla svoje otroke, ki so prispeli do svoje sreče, čili in zdravi.

Smrt ni hotela čakati.

Rahlo in tiho padajo listi — smrtni simboli — na grude svežega materinega groba.

Smrt ne pozna usmiljenja.

Smrt ne pozna usmiljenja.

A nebo je dobrotno.

Blagoslov ljubeče materine roke se bo spuščal dol iznad zvezd ter ščitil mile otročiče. Nje skrbne oči se bodo ozirale na ljubečega soproga in drage svojce.

Vidim jo še vedno v krogu njenih dragih, kako gledajo nanje skrbne, ljubezni polne oči.

Ne morem verjeti, da bi bila mrtva.

A kaj, resnica je: Tam v rajskem zatišju Rožne doline se dviga sveža gomila, in pod njo je začela spavati večni sen blaga žena in mati Marija Kvačeva, kamor so jo položili dne 5. novembra t. l.

»Sladko snivaj in odpočivaj od dolgega dela, truda in trpljenja!«

To Ti žele vsi, ki so te poznali!

—lj.

Opozorjamo na današnje listnico upravnštva!

Izgovori.

I. B.

(Dalje.)

Pregovor pravi: Kdor noče, kmalu najde izgovor. A toliko izgovorov pač menda ni nikjer, kakor v obrambo alkohola. Ako mu izpodbiješ trditve o potrebi, koristi alkohola; ako mu dokažeš njegovo škodljivost v gospodarskem, zdravstvenem, kulturnem oziru; ako se mu je skrhalo to orožje, ti prinese na dan novo, dozdnevno silno važno, namreč: usmiljenje, dobrosrčnost, človekoljubnost. Skrbi ga, kaj bo z vinogradi, kaj z vinogradniki; kaj bodo počeli pivovarjari, gostilničarji itd. Ubere tudi pobožno struno, da bi ti izbil vsako orožje, češ: Bog ga je ustvaril, in božjih darov vendar ne smemo zametovati. Vidiš, zagrizeni abstinent, sedaj pa imaš! Pa odgovori, če veš, kaj! Usmiljenja in dobrohotnosti pač ne moreš zavračati, božjih darov pa celo ne prepovedovati in zaničevati! Denimo te izgovore malo na rešeto!

Dobrota, usmiljenje — to sta res splošno dve pivskji lastnosti, le da se ne pojavljata vedno in tudi ne na pravem mestu. Kadar ga ima pod kapo, bi razdal vse, zalival vsakogar. nalival in zalil bi ves svet. Kako to sili! Misli, če da komu piti, da je storil nekaj nepopisno dobrega, velikega. In prav tako tudi povsod hvalljo in razobnajo dobroto takega človeka. Če pa mu daš kruha ali najboljšo kosilo, se mu ne bo zdelo vredno omenjati. To je tisto zastarelo, nizkotno naziranje, da je pijača nekaj neskončno dobrega, da je pijača — vse. V gostilnici mu ni nič škoda, mero za mero prihaja na mizo. Seveda zna družba tudi ubirati prave strune, da se mošnjček ne zadrgne. To je mož, ki da za pijačo! No, saj pa tudi lahko, ker ima! Tu intam pokadi še premeteni gostilničar, češ, da takega moža ne pozna v devetih farah! Do tu so ti siromaki silno dobri. Poglejmo pa možakarja doma! Ako ga nese še svojcem merico domov, že misli, da je storil svojo očetovsko dolžnost. Da, storil po svoji kratki pameti, a bolje tisočkrat, da bi bil še to pozabil. Res, nad vse dober človek to! Saj je alkohol za vse, čemu bi kupoval moko, za-

belo, sol... Saj bodo otroci in žena pili in dobro je, četudi nimajo ves dan gorkega v ustih! Čemu toliko potrate za kuhinjo! Žena je res grozna zapravljivka! In ta nesrečna šola, koliko stane! Ta teden hoče Janezek zvezek, prihodnji teden bo hotela Micika pero... Kaj vse leti sedaj na rovaš učitelja, šole in vseh oblastev! V resnici pa vsi njegovi otroci na leto ne porabijo toliko za šolske potrebe, čine, kolikor je plačal v nedeljo za alkohol. Kaka dobra volja tam — ter jeza in nevolja tu!

Da, kaj pa vendar z vinogradi, vinogradniki, ki jim je to edini dohodek? Počasi! Kako pa morejo živeti ljudje, kjer ni vinogradov? Potemtakem bi morali le v vinorodnih krajih biti ljudje imoviti, v drugih pa sami siromaki. A vidimo, da temu ni tako, in nam blaginja kaže pogosto dokaz nasprotno. Le bodi potolažen! Imaš še dosti tako skrbnih in usmiljenih bratcev, ki stavijo to vprašanje. In vsi ste porok, da ne bo treba kar čez noč opustiti vinogradov, da se bo še smejala najdražja vseh rastlin s prijaznih goric, po katerih bodo še prepevali in vriskali veseli trgači. Pa vzemimo slučaj, da vas vse nekoč trkne luna — kakor radi dražijo abstinente — in ste v hipu vsi abstinentje. Bodite prepričani, da si bodo vinogradniki že znali pomagati. Ako bodo isti trud in delo, ki zahteva uspešno vinogradništvo, porabili za druge panoge kmetijstva, prav gotovo ne bodo na slabšem. Vinski kraj še nikakor ni obljubljen dežela, ni vse. Kadar je dobra letina, pijo in žive, da je kaj. Izkupiček za pridelek se kmalu stopl. Kadar pa je letina slaba, pa itak ni kaj pričakovati. In ker posvečajo vso skrb le vinogradu, druge panoge pa zanemarijajo, so pošteno udarjeni, če trta ne obrodi ali če pride huda ura. Naše vinogradništvo je prava loterija, a ljudje le tako radi stavijo vse na eno samo število. Tudi nekatere države so bile svoj čas mnenja, da je vinogradništvo gotov vir sreče in blaginje. Novi vinogradi so bili nekaj let prosti davka. A kako so bili razočarani. In potem so obrnili ost. Sicer pa, ko bi popili pri nas le to, kar pridelajo doma, v naših deželah, bi nas bilo blagrovati. Če abstinenčno gibanje doseže to, bo dokaj popustila »sitnost« abstinentov. Koliko milijonov gre vsako leto za alkohol v tujino, ki jih rabijo potem v boju proti nam! Kako majhen je v primeri znesek, ki ga dobimo od tujca za svoj pridelek! (Dalje.)

Valentin Vodnik: »Veseli naj bodo mladeniči, da jih od začetka ne silimo s tujimi neznanimi besedami.«

Jan Kollár: »Kdor je svobode vreden, čišla svobodo drugih; oni, ki v robstvo kuje sužnje, je sam suženj!«

Hrvatsko šolstvo.

Zagreb, 15. nov. 1914.

Koncem šolskega leta 1913/14. je bilo v kraljevini Hrvatski in Slavoniji 1646 ljudskih šol, za 26 šol več kot prejšnje šolsko leto. Ena šola prihaja na 1593 prebivalcev. Na teh šolah je poučevalo 3184 učiteljev in učiteljic, za 70 več kot prejšnje šolsko leto. V šolo je hodilo 285.118 otrok, medtem ko je bilo šoloobveznih otrok 404.354. — Na eno učno osebo je torej odpadlo 87 otrok.

Po veroizpovedi je bilo izmed otrok največ rimsko-katolikov (73:47%), potem: grško-iztočnih (22:63%); grko-katolikov in izraelitov je bilo enako (po 0:80%), evang. augsb. 1:67%, evang. refor. 0:62%. Zaznamovati je prirastek samo na evang. augsburški veroizpovedi za 0:25% na vsaki drugi veroizpovedi je upadek, največ (0:15%) na grško-iztočni.

Vzdrževanje šol je stalo 7,846.280 K, za 341.309 K več nego prejšnje šolsko leto. Dohodek posamezne učne osebe je bil povprečno za 117 K 25 vin. večji.

Po vseh šolah v kraljevini Hrvatski in Slavoniji je s posebnimi odloki bana barona Skerleca odslej odpravljen pouk v cirilici; učili se je bodo samo otroci grško-iztočne veroizpovedi zaradi verojuka. Takisto so s posebnim odlokom prepovedani podpisi v cirilici na vseh šolskih izpričevalih in na drugih službenih spisih.

Umrli je učitelj-pesnik Mijo Špoljar in 80letni profesor Ivan Radetič.

Hrvatska deželna vlada je s posebnim odlokom odredila, da se uči jezik v Hrvatski in Slavoniji ne sme odslej več imenovati »srbo-hrvatski«, ampak se mora imenovati le hrvatski jezik.

Srednješolske vesti.

VOJNA IN SREDNJA ŠOLA.

Še nikdar ni bilo delo v srednješolskih zavodih tako naporno, tako na živce vplivajoče, nego je v sedanjih dneh. Zakaj ti silni dogodki imajo takisto svoj učinek na našo srednješolsko mladino, kakor ga imajo na nas, njene učitelje. Predvsem manjka mladini tiste zbranosti in tistega miru, ki sta glavni pogoji, da naše skupno delo v šoli in potem na domu uspešno napreduje in že vnaprej zagotavlja bogat pridelek. — Malo je dijakov, ki ne bi bili direktno zainteresirani na vojnih dogodkih. Ta ima na bojnem polju očeta, ta brata, oni drugega bližnjega sorodnika. Nekaterih iskrene misli se oklepajo tudi svojih ljubljnih profesorjev, ki poveljujejo kot rezervni častniki našim vojakom. — V zakonih psihologije je utemeljeno, da ne more biti učenec ob tako izrednih okoliščinah z vsem duhom zbran ob učnem predmetu, nego da mu dostikrat misel in želja zletita iznad učne knjige in od učnega predmeta daleč stran, koder govore drugačna povelja in se vrše siloviti dogodki... Da je delo nas, ki smo ostali doma in ki poučujemo, ob teh dejstvih težko, temu pač pritrđi vsak, kdor z mano vred v sedanjih dneh poučuje. Ali preverjen sem tudi, da se z bojnega polja ozira sem k nam mnogo-terto oko, blagrujoč nas, da smo na varnem. — Sodeč s človeško pametjo, ne moremo pričakovati normalnih uspehov, ki so zagotovljeni našemu delu v normalnih časih, ali z gotovostjo smem trdit, da stori vsak od nas svojo dolžnost v polni meri. — Vsi gotovo samo iskreno želimo, da bi se vsi naši tovariši vrnili z bojnega polja — kolikor jih že ni prelilo krvi za domovino — da bi se potem vsi s podvojenimi silami lotili nekrvavega vojevanja na — kulturnem polju!

Frekvencia učiteljšč na Kranjskem. V letu 1914/15. se nahaja na ljubljanskem c. kr. moškem učiteljšču 158 gojencev (10 več kakor lani), na c. kr. ženskem učiteljšču 169 (— 5) gojenk. Uršulinsko učiteljšče v Ljubljani šteje 61 (+ 1) in ono v Škofji Loki 46 (+ 6) gojenk. Na ljubljanskem ženskem učiteljšču je vpisanih 47 (— 4) gojenk. Na Kranjskem je torej 158 (+ 10) učiteljščnikov in 323 (— 2) učiteljščnic.

Iz Maribora poročajo: Višja gimnazija šteje letos 607 dijakov. Pouk se vrši od 2.—7. ure popoldne v poslopju višje realke. Gimnazija služi za bolnišnico.

Obisk državnih in privatnih srednjih šol na Kranjskem v letu 1914/15. O frekvenci državnih in privatnih srednješolskih zavodov na Kranjskem poročajo: I. drž. gimnazija v Ljubljani šteje 693 dijakov ter ima 10 paralelek; II. državna gimnazija šteje 365 dijakov (2 paralelki), nemška ljubljanska gimnazija 170 dijakov, kočevska gimnazija 140 dijakov, gimnazija v Kranju 281 dijakov, novomeška 248 dijakov; gimnazija na škofovih zavodih 335 dijakov (2 paralelki), ljubljanska realka 610 dijakov (8 paralelek), idrijska realka 132 dijakov, ljubljanski licej 315 dijakinj. Skupaj je torej na Kranjskem 3289 srednješolcev. K temu je pristišeti še 93 privatistinj in hospitantinj na raznih zavodih.

Kranjske vesti.

Marija Škerjančeva.

Umrli je dne 12. t. m. v Ljubljani učiteljica Marija Škerjančeva. — Zjutraj omenjenega dne si je kuhala na petrolejskem samovarju zajtrk. Vnela se ji je obleka. Nesrečnica je dobila toliko ran, da jim ni bilo zdravila, ampak je ob njih morala umreti. — Službovala je v Št. Jakobu ob Savi, a je zaradi bolehnosti imela dopust. — Blag ji bodi spomin!

—r— **Javne ljudske šole v Ljubljani** so imele od 24. oktobra t. l. jako skrčen pouk (po tri pol dneve na teden) samo na šentjakovski šoli. Ker potrebujejo šolska poslopja deloma za vojašnice, deloma za bolnice, so dne 9. t. m. pouk za dečke sploh ustavili do 15. decembra, deklice s šentjakovske šole pa imajo poldnevni pouk v Lichtenthurničnem zavodu, nemška dekliška šola pa v kazini. Pomožni šoli so oskrbeli pouk trikrat na teden v prostorih II. otroškega vrta, deško zavetišče, ki je bilo sicer na Prulah, pa je vzel pod streho Rokodelski dom.

—r— **Mestni dekliški licej** se je preselil v »Narodni dom«. Redni pouk se je pričel v sredo, 11. novembra. Popoldne imajo pouk učenke liceja, popoldne učenke licejske ljudske šole.

—r— **V ruskem ujetništvu** se nahaja znani slovenski pisatelj dr. Vojeslav Mole, ki so o njem že splošno sodili, da je padel. Interniran je nekje v Sibiriji. — Dr. Mole je brat profesorja Rudolfa Moleta v Ljubljani.

—r— **Ranjen je bil** na severnem bojišču tovariš Josip Vrbič, nadučitelj v Karteljevem. Vzlic rani, ki mu jo je prizadela krogla na levi roki, je vztrajal v bojni vrsti, ter ga je šele druga krogla, prestrelivša mu drugi dan desno roko, prisilila zapustiti bojišče. Sedaj si leči rane v bolnici v Miškolu. Hrabremu bojevniku želimo skorajšnjega okrevanja!

—r— **Izprememba v c. kr. deželnem šolskem nadzorstvu na Kranjskem.** C. kr. predsedstvo deželnega šolskega sveta za Kranjsko je izdalo dne 26. oktobra 1914, št. 147, vsem okrajnim šolskim svetom ta-le razpis: »Nj. c. in kr. Apostolsko Veličanstvo je blagovolilo najmilostneje imenovati z Najvišjim odlokom z dne 18. septembra 1914 ravnatelja državne gimnazije s slovenskim učnim jezikom v Gorici, vladnega svetnika dr. Janko Bezjaka deželnim šolskim nadzornikom. — Glasom razpisa c. kr. naučnega ministrstva z dne 30. septembra 1914, št. 289, je dodelil Nj. ekselencija gospod minister za bogočastje in nauk deželnega šolskega nadzornika dr. Janka Bezjaka deželnemu šolskemu svetu za Kranjsko in službovanje. — Imenovanemu je oddeljeno nadzorstvo slovenskih in utrakvističnih srednjih šol in sorodnih zavodov in ljudskih šol s slovenskim učnim jezikom. — Za c. kr. deželnega predsednika: Chorinsky I. r. c. — Novi deželni šolski nadzornik je služboval več let na c. kr. učiteljšču v Mariboru, je znan pedagoški pisatelj in je bil tudi c. kr. okrajni šolski nadzornik na Štajerskem; zato pozna prav dobro stroj ljudskega šolstva. Štajersko učiteljstvo ga hrani v najlepšem spominu. Iz Maribora je prišel v Ljubljano, in sicer kot profesor na II. državno gimnazijo, kjer je postal tudi ravnatelj. Od tu je šel za ravnatelja na goriško državno gimnazijo. Ob tej priliki je dobil naslov vladnega svetnika. Pred njim gre dober glas, da je bil kot okrajni šolski nadzornik in gimnazijski ravnatelj predrejenemu učiteljstvu pravičen, blagohoten in naklonjen predstojnik. Kot takega se bo imel priliko pokazati tudi v svojem novem dostojanstvu, in to mu bo tem lažje, ker je naše učiteljstvo navajeno resnega in vztrajnega dela.

—r— **Iz ljudskošolske službe.** Bivša suplentinja Vlastimila Mandljeva je imenovana za suplentinjo na enorazrednici v Gorenjem Jezeru. Zaeno bo vodila ekskuredno šolo v Otoku. — Absolvirana učiteljščnica Julija Bantanova je imenovana za suplentinjo v Spodnji Nemški vasi. — Učitelju Viktorju Schweigerju je poverjeno vodstvo ljud. šole v Dobrem polju, učiteljici Frančiški Bedenkovi vodstvo šole v Kamni gorici. — Abs. učit. kandidatinja Rafaela Hrovatova je imenovana za suplentinjo in internistično voditeljico enorazrednice v Seli pri Šumperku. — Za provizorično učiteljico na šoli v Štalah je bila imenovana Martina Judničeva, za suplentko na ljudski šoli v Št. Petru Ivana Kramaričeva, za suplentko v Poljanah Hedviga Schweigerjeva in za suplentko v Erzelju Marija Punčuhova. — Za suplentko na enorazrednici v Šmihelu pri Žužemberku je bila imenovana interimistično Emilija Pristovova, Emilija Vodopivčeva je bila imenovana za provizorično učiteljico na enorazrednici v Kutezevu. — Razpisuje se nadučiteljska služba na dvorazredni ljudski šoli v Žaljni in učiteljska služba na enorazredni ljudski šoli na Polju do 6. decembra 1914. — Za suplentko na enorazrednici v Gotnici je imenovana Melanija Weidenthalerjeva, za provizorično učiteljico v Gorčaricah Pavla Siegmundova in za suplentko na Turjaku Berta Lapajnetova. Za provizoričnega učitelja v Košani je bil imenovan Maksimilijan Jovan, za provizoričnega učitelja na II. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani Josip Kavčič. Namesto vpoklicanih učiteljev v Dolskem, Domžalah, Dvoru, Komendi in Stranjah so bile imenovane Matilda Poženelova v Dolskem, Terezija Boletova v Domžalah, Marija Jerman-Gantarjeva v Dvoru, Pavla Potočnikova v Komendi in Marija Koman-Podlogarjeva v Stranjah. — Za suplenta na ljudski šoli v Železnikih je bil imenovan Ciril Rakovec, za provizorično učiteljico na enorazrednici v Bukovici je bila imenovana Frančiška Urbančičeva in za provizoričnega učitelja in voditelja ljudske šole v Zalem logu Viktor Kregar.

—r— **Vrhniške učence in šoli odraščale mladenke za vojake.** Vrhniške učiteljice so nabrale 400 K za volno, iz katere so dekleta marljivo in vztrajno napletle 360 parov zapetaic, 50 parov kolenk, 30 čepic, nekaj pasov in nekaj parov nogovic. Nekaj teh pletenin je poslalo šol-

sko vodstvo g. pl. Cronu za »Rdeči križ«, nekaj pa se jih je razdelilo vojakom-domaćinam. Glinljivo je bilo videti mala dekletca, ki so hitele v počitniškem času vsak dan v šolo in tu tekmovali med seboj. V srcih pa se jim je zbujala ljubezen do domovine in do bližnjega.

—r— **Sin tovariša L. Jelenca**, Lev Jelenec, ki se je udeležil z veliko hrabrostjo s 27. pehotnim polkom bojev na severnem bojišču, se je ob naporih in vremenskih vihrach hudo prehladil. Upamo, da se v domači oskrbi simpatičnemu mladeniču zdravje kmalu povrne.

—r— **Sin tovariša Jakoba Furlana**, nadporočnik Adolf Furlan, je nevarno obolel. Sedaj se zdravi doma, kjer se mu ob skrbnem negovanju vrača zdravje.

—r— **Deželni šolski nadzornik**, vladni svetnik dr. Janko Bezjak, je že prevzel svoje posle na c. kr. deželnem šolskem svetu.

—r— **Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta** je podelilo razpisano 5. mesto »Cesarja Franca Jožefa I. jubilejske ustanove za učiteljske sirote na Kranjskem« letnih 80 K Kazimirju Pretnarju, dijaku VI. gimnazijskega razreda v Ljubljani.

—r— **Zasebna ljudska šola društva »Mladike« v Ljubljani** se sprejme z novim letom v upravo mestne občine. Ravnatelj te šole postane z ministrsko dispenco v smislu § 70., odstavek 1., državnega ljudskošolskega zakona licejski ravnatelj Iv. Macher. Sedanje učiteljice na »Mladiki«: Marija Grošliva, Cirila Pleškova, Marija Arselinova, Marija Gomilškova in Milica Prosenčeva, postanejo mestne učiteljice s temeljno plačo po 1200 K na leto, s pravico do šestih petletnic po 200 K ter stanarino 320 K, ki je v polovičnem znesku všteta v pokojnino. Učiteljicam z izpitom za meščanske šole se zviša temeljna plača na 1400 K. Službena doba znaša 35 let.

—r— **Prof. B. Baebler iz Idrije**, ki je bil kot rez. poročnik začetkom oktobra težko ranjen na južnem bojišču in leži že mesec dni v »Leonišču« v Ljubljani, je pretekli dne prestal težko operacijo. Noga mu ostane ohranjena in zdravje se mu vidno vrača. — To je pač zasluga odličnega zdravnika dr. E. Štajmerja, ki je izkazal trpečim ljudem pač že neštevilno dobro.

—r— **Iz Krškega poročajo**: Na Žadovinku pri Krškem je nastanjenih okrog 300 beguncev iz Galicije. Med temi je okrog 70 šoloobveznih otrok, za katere se je po prizadevanju c. kr. okr. šol. nadzornika Lj. Stiasnega začasno ustanovil poseben razred na šoli v Leskovcu, da otroci niso brez potrebnega nadzorstva in pouka. Poučuje nadučitelj Karel Mykietiček iz Delatyna. Na iniciativo g. nadzornika in zaradi sklepa krškega učiteljskega društva je poslalo tukajšnje šolsko vodstvo na nekatera šolska vodstva okolišnic s prošnjo, da bi učiteljsko s človekoljubno požrtvovalnostjo za nujne pomoči potrebne begunce v domačem šol. okolišu nabiralo prostovoljnih darov v tvarini in denarju, zlasti perila in obleke. Tej prošnji so se odzvala naslednja šol. vodstva: Radeče pri Zid. mostu 2 zaboja obleke in perila; Toplice pri Zagorju 1 velik zabo, Mokronog 1 vrečo in 1 zavoj; Tržišče 1 zavoj in 11 K 90 v; Kostanjevica 1 vrečo in 10 K; Št. Jernej 10 K 22 v (nabranih v gostilnici Recelj), Litija 1 zavoj; Rajhenburg 1 zabo in 1 zavitek. Šolskim vodstvom in učiteljskim najtoplejša zahvala za trud, vsem darovalcem pa v plačilo hvaležnosti bratov Poljakov!

Štajerske vesti.

—š— **Ranjen** je bil enoletni prostovoljec tovariš Anton Stefanciosa, učitelj pri Sv. Duhu na Stari gor, v levo podlehnico in se nahaja v bolnišnici v Mariboru.

—š— **S severnega bojišča**, Mariborska »Straža« poroča: »Učitelj Vid Jurko iz Dola pri Hrastniku, ki služi kot korporal pri 26. domobranskem pešpolku v Galiciji, piše svojemu prijatelju g. Rotterju: Kako nam gre, si lahko misliš. V neprestanem ognju smo že od 16. oktobra. Dne 11. oktobra sem dobil »ognjeni krst«. Glavno je, da sem še živ, ker veliko mojih tovarišev je že pobrala bela žena. Bog se nas usmili, če ne bo kmalu kake rešitve. Učitelja Žagar mlajši je ranjen, starejši se pa bori s smrtjo (obolel je na koleri). Vreme imamo žalostno, kot so žalostne naše misli in otožni obrazi. Bog že daj konec naši pokori ter že skorajšnje snidenje na zelenem Štajerskem. Perilo bi rabil. Pisal sem že velikokrat domov, pa brez uspeha. Nemara, da se naša pošta izgubi na daljni poti. Kaj je novega v Mariboru? Z Dolinškom sem bil skupaj Te prav lepo pozdravlja. Sedaj je postal računski podčastnik. Ležimo v zemlji

kakor krti. Zato smo več ali manj bolhni. Srčen pozdrav!«

—š— **Dr. Fran Rosina**, odvetnik v Mariboru, ki ga je bil začetkom vojne nekdo denunciral, zaradi česar se je nahajal v preiskavi in ki se je moral zadnje čase zdraviti v graškem sanatoriju Hausa, je ozdravel in se že povrnil v Maribor. Številni znanci in prijatelji tega vrlega moža in prijatelja slovenskega učiteljskega pozdravijo gotovo to vest z največjim zadoščenjem.

—š— **Poljska šola v Gradcu**. Za otroke galiških beguncev so v Gradcu ustanovili posebno šolo s poljskim učnim jezikom. Oglasilo se je nad 200 učencev in učenk.

—š— **Prošnja**. Kot poverjenik Slov. Šol. Matice za okraj celjske okolice se obračam do cenjenih tovarišev in tovarišic, do šolskih vodstev in krajinšolskih svetov z vljudno prošnjo, da mi — uvažuje oklic predsedstva Slov. Š. Matice in tozadevni spodbujajoči članek tovariša Flereta v tem listu — blagovolijo nakazati ali izročiti članarino za tekoče leto. Do zdaj sem, žal, prejel članarino šele samo od dveh članov. — Priporoča se Franc Brinar, poverjenik. — V Gotovljah, dne 9. novembra 1914.

—š— **Marija Kvačeva** †. Našega tovariša Ivana Kvača, nadučitelja v Šmartnem v Rožni dolini pri Celju, je doletela strašna usoda; dne 2. t. m. mu je v celjski bolnišnici nenadoma umrla ljubljena soproga, ki je bila tudi poštarica in učiteljica ženskih ročnih del. — Srepa smrt, alt ti ni dovolj, da kosih na bojnem polju kar na debelo? Kako da si zašla ravno v mirno Rožno dolino ter zamahnila po najboljši ženi, po nenadomestni materi? In ravno letos, ko se je tvoja nesrečna žrtev veselila s svojim soprogom dvajsetletnice, odkar deluje v Rožni dolini. Jubileja, ki se ga je poleg presrečnega zakonskega parčka veselil ves Šmartin, podelivši jubilaru častno občanstvo! Slepa smrt, ali se ti ne smili petorica nedoraslih otročičev, ki se zdaj plaho stiskajo k obupanemu očetu? — Pretresljiv je bil pogreb pokojnice, ki so jo prepeljali s Celja nazaj v Šmartin, da počiva na domačem pokopališču. Tolažljivo in iz dna prijateljskega srca je govoril nagrobno domači gospod župnik. Rosne so bile oči spremljevalcev, ves Šmartin je žaloval. — In Tvoji ožji tovariši in prijatelji, dragi in potrti nam Ivan! Prijateljstvo, vdanost, ki smo jo gojili do Tvoje Micike, to vse je zdaj posvečeno Tebi in podvojeni meri. Da Te imamo radi, da sočuvstvujemo s Tabo, to Ti naj vsaj malo lajša Tvoje neizmerno gorje. — Z globokim sočutjem vdan Tvoj Francelj.

—š— **Štajerski deželni šolski svet** je imenoval na svoji seji dne 31. oktobra Sofijo Debelakovo za definitivno učiteljico v Št. Vidu pri Grobelnem; Antona Kovačeca za nadučitelja pri Sv. Andrežu v Slov. gor.; Franca Goleža za nadučitelja pri Sv. Kunigundi na Pohorju; prestavil je učiteljico Marijo Vučnikovo iz Makoi v Spod. Poljskavo; odobril je, da sta stopila v pokoj definitivna učiteljica v Vojniki Marija Košutnik in okrajni šolski nadzornik Jožef Supanek kot nadučitelj v Grižah. Slednjemu je izrekel deželni šol. svet tudi priznanje za dolgoletno uspešno službovanje.

—š— **Iz Dobave ob Savi poročajo**: Učiteljsko tukajšnje šole je na prvi domači konferenci na predlog tov. nadučitelja S. Gajška sklenilo darovati »Rdečemu križu« tekmo vojnega časa 1% svoje mesečne plače.

—š— **Ranjen in v ruskem ujetništvu**. Ranjeni učitelj na Rerišniku, tovariš Andrej Visočnik, ki se nahaja sedaj v ruskem ujetništvu, piše svojemu tovarišu sledeče: »Dragi tovariši! Dolgo je že, odkar mi ni bilo mogoče pisati domačinom, a še dalje, odkar sem od domačih sprejel zadnje pismo, a vendar sem med Vami v lepi, hriboviti ljubi Štajerski vsak trenutek. Daleč sem od Vas, daleč v tujem svetu in o sedanjem boju ne vem ničesar, zakaj ranjen sem bil in ujet, in sicer še daleč naprej od Moskve, kjer sem ležal dva tedna. Ranjen sem bil dne 9. septembra v desna prsa in v nogo. Z odličnimi pozdravi! Tvoj Andrej Visočnik.«

—š— **Iz Maribora** nam poročajo: Tukajšnji časopisi pozivajo deželni šol. svet, naj bi se začel pouk na deželnem ženskem učiteljskem. — Na griži je zbolel na severnem bojišču gimnazijski veroučitelj in vojni kurat prof. J. Kociper.

—š— **Dva brata-vojaka**. Tovariš Josip Žagar, učitelj v Celju (okolica), ki smo čitali o njem, da umira na koleri, je bolezen preстал ter se vrnil 11. t. m. v domobransko bolnišnico v Maribor. Kruta spremljevalka vojne je grozno učinkovala na sicer močno postavlo našega tovariša. — Žagar Franc, učitelj istotam in zgoraj-

šnega brat, ranjen v desno nogo se tudi že počuti boljše.

—š— **Poročil se je** v hočki podružnici pri Sv. Lenartu na Pohorju učiteljski tovariš Radovan Mejovšek v Reki z gospico Marico Lebetovo, hčerko ondotnega župana in posestnika Franca Lebeta.

—š— **Slovenskim čebelarjem na Štajerskem!** Zima preti, pa ne nam čebelarjem, ki smo doma, ampak hrabrim branilcem naše starodavne, slavne domovine. Marsikateri bo zbolel in v marsikaterem slučaju bo nudil med izdatno olajšavo. Darujte ga tedaj za »Rdeči križ« ter ga pošljite našemu blagajniku g. Josipu Kosiju, c. kr. poštnemu nadoficialu v Celje. On ga bo razdelil po bolnišnicah »Rdečega križa« na slovenskem Štajerskem ter imena darovalcev izkazal. — Slovensko čebelarstvo na Štajerskem.

—š— **35letnica učiteljevanja v enem kraju**. Koncem meseca oktobra t. l. je tihoma minilo 35 let, kar službuje tovariš Peter Wudler kot nadučitelj na Ljubnem v Savinjski dolini. Dolga doba skrbi in truda! Kot vzgojevalec dveh rodov s ponosom lahko zre na svoje trudapolno delovanje, posuto skozinskoz s trnjem. Pod njim se je dvignila šola iz dvorazrednice v štirirazrednico, iz starega, nezdravega poslopja se je preselil v novo, lepo šolsko zgradbo. Kot spreten šolski vrtnar je dobil več priznanj višjih šolskih oblasti. — Četvero izmed njegovih otrok se je posvetilo učiteljskemu poklicu: eden sinov je nadučitelj v Libojah, drugi učitelj v Laškem trgu — zdaj kot c. in kr. praporščak pri 4. bos. herc. polku v vojni v Galiciji — ena hči učiteljica na Vrnskem druga učiteljica ročnih del v Rečici v Savinjski dolini; najstarejši sin je poročen z učiteljico. Torej prava učiteljska družina! — Tovarišu jubilaru želimo, da še zdrav in čil učaka 40letnico svojega učiteljevanja v boljnjih časih!

Goriške vesti.

—g— **V ruskem ujetništvu** je tovariš Josip Toroš, učitelj-voditelj in rezervni častnik 47. pešpolka v Barkah (Divača). Dne 12. septembra je pisal svoji soprogi pismo, ki ga je prejela dne 16. oktobra in ki pravi v njem: »Preljuba! Upam, da ste Ti in otroci zdravi. Poslal sem Ti en telegram ter dvojce pisem. Ker so bila pisma slovenska, menim, da jih nisi dobila. Jaz sem lahko ranjen v Rusiji. Gre mi že dobro in hodim na izprehod. Takoj, ko bo mir sklenjen, se zopet vrnem domov. Ne delaj si skrbi. Jako dobro sem preskrbljen. Vsi so z nam jako ljubeznivi, vsako željo nam izpolnijo. — Piši mi takoj, toda nemško... Pismo, ki mi ga pišeš, pošlji v Trst na ameriški konzulat s prošnjo, da se pošlje ameriškemu poslanstvu v Petrograd. To se zgodi, da svoje pismo daš v večjo kuverto. Na pismo ni treba znamke. Prosim, piši kmalu, sem vedno jako v skrbeh. Vedno mislim na vas vse... Jako si želim domov. Hvali Boga, da me je ohranil pri življenju.«

—g— **Iz Dutovelj poročajo**: Našim vojakom na bojišču je tukajšnja šola spleta 52 parov volnenih nogavic in 27 parov zapestnikov. V očigled veliki potrebi je to res malo, a storili so naši otročiči vse, kar so mogli. Če odštejemo one učenke, ki sicer prav pridno pleto svojim lastnim očetom ali bratom, zveemo, da je to spleta le desetorica deklic, ki nimajo svojcev na vojni. Res je tupatam pripomogla starejša, nič bolj gibka roka; a priznati moramo vendar, da naše deklice v pridnosti in vztrajnosti tekmujejo med seboj in so vredne javne pohvale.

—g— **Umrla je** v Gorici v visoki dobi 84 let gospa Josipina Delkino va, vdova po pokojnem šolskem vodji v Rojanu. Blaga pokojnica je bila vzorna slovenska mati, ki je vzgojila svoje otroke v strogo narodnem duhu. Jasen vzgled za to sta gospica Josipina, vzorna učiteljica na Ciril-Methodovi šoli v Trstu od prvega njenega začetka in pa sin Josip, c. kr. višji poštni oficial. Vzorni slovenski materi bodi ohranjen časten spomin, po težki izgubi prizadetim pa naše iskreno sožalje!

—g— **V otroški vrtec v Kapucinski ulici v Gorici** se je vpisalo 32 otrok. Ako upoštevamo to, da sta se mestna laška vrtca na levi in desni otvorila en mesec poprej in da se je več naših otrok bilo že vpisalo v laška vrtca, vidimo, kako opravičena je bila prošnja slovenskih staršev tamošnjega okraja za ustanovitev tega vrtca. Pripomiti moramo, da se večina očetov teh otrok nahaja na bojnem polju.

—g— **Zahvala**. Podpisane se zahvaljujem županstvu v Skopem za vsoto 20 kron, ki mi jo je izročilo za šolske knjige tukajšnjim ubožnim učencem. — Šolsko

vodstvo Skopo. — Voditelj: Grahli Ivan. —g— **V srbskem ujetništvu**. Trgovec in naš bivši tovariš v Lokvi na Krašu Slavoljub Praprotnik se je udeležil vojne proti Srbiji in je bil z drugimi vojniki vred ujet. Sedaj je pisal iz Valjeva z dne 29. oktobra datirano pismo, v katerem naznanja, da je zdrav in se mu v ujetništvu še dosti dobro godi. Iz Valjeva je bil prepeljan v Niš.

—g— **Iz Ročinja**. Četudi je daroval Ročinj že mnogo za »Rdeči križ« in v druge vojne namene, je vendar prebivalstvo naklonilo podpisane šol. vodstvu znaten znesek 52 K 30 v. Nabrala so: Anica Mrak 24 K 30 v, Alojzija Gerbec 18 K in Irma Kenda 10 kron. Denar se porablja za nakup volne, iz katere bodo pletle šol. deklice razne predmete našim vojakom. Nabiralkam in darovalcem presrečna hvala! Vodstvo ljudske šole v Ročinju.

—g— **Kadet Edvard Princič**, sin tovariša nadučitelja Prinčiča v Pevmi, je bil ranjen 18. oktobra na severnem bojišču. Krogla mu je prestrelila levo roko pod laktom. Zdravi se doma.

Tržaške vesti.

—t— **Znatno vililo**. V Trstu umrla odvetnik dr. Daninos je zastopil občini tržaški 100.000 kron z naročilom, naj porablja obresti za eno ali dve stipendiji v Trst pristojnim absolventom obrtne šole, da napravijo studijska potovanja ali se nastanijo samostojno.

—t— **Nabava kmetijskih semen**. »Tržaška kmetijska družba« je sklenila naročiti razna poljska in vrtna semena, ki jih razdeli med svoje člane brezplačno, oziroma po znižani ceni. Nabavijo se semena krmnih rastlin, kakor detelje lucerna, travne smesi, krmna pesa in seme raznovrstne zelenjavi. Priglasiti se je do 30. novembra t. l. v družbeni pisarni, ulica G. Galatti št. 14, II. nad., ali pa pri zaupnikih družbe.

—t— **Zahvala**. Šolski vodstvi deške in deklške C. M. šole pri Sv. Jakobu v Trstu se tem potom najtopleje zahvaljuje »Društvu za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani« za več iztisov E. Adamičeve spevoigre z besedilom, ki jih je imenovano društvo podarilo našim šolam ob priliki otroške prireditve v prid »Rdečemu križu« in otrokom vpoklicanih.

—t— **Junaštvo in požrtvovalnost slovenskega učitelja**. Dne 26. oktobra t. l. okolo šestih zvečer se je učitelj IV. razr. deške C. M. šole na Acquedotto, tovariš Zdravko Katnik, izprehajal po pomolu Sv. Karla. Ravno ob istem času se je na tem pomolu izprehajala družinica: gospod in gospa z malim otrokom. Hipoma je ta gospod pustil soprogo in otroka ter skočil v morje. Seveda se je na vpitje gospe takoj nabrala na onem mestu velika množica ljudi, ki so vpili na pomoč. To vpitje je čul tudi Zdravko Katnik in je takoj hitel na lice mesta, da vidi, kaj se je zgodilo. Ko je videl človeka, ki je bil v morju že v nevarnosti, da utone, je nemudoma odložil klobuk in slekel povrtnik ter — izspostavivši svoje lastno življenje za življenje svojega bližnjega — skočil oblečen v morje. Še minuto, in bilo bi prekasno; tako se je pa tovarišu Katniku vendar posrečilo, da je nesrečnega gospoda spravil iz morja in ga potem na kopnem z umetno provzročnim dihanjem pripravil zopet k zavesti. Dotičnega gospoda so spravili nemudoma v bolnišnico, a tovariš Katnik je pobral svoj povrtnik in klobuk ter se z izvoščkom odpeljal domov. — Dotični gospod je bil slikar Josip Smerdu, ki je začel, preden je planil v morje, klicati: »Addio moglie, addio figlia!« Ker je potem v vodi začel mahati z rokama, se je oddaljil tako kakih petnajst do dvajset korakov od obrežja. Tovariš Katnik se ga je komaj ubranil, ko je prispel do njega, zakaj utaplajoči se Smerdu ga je pograbil z obema rokama za vrat. Moral se je torej najprej izviti iz nevarnega objema in potem prijeti onega od zadaj in ga tako spraviti do obrežja, kar ni bila lahka stvar. — Pripomniti moramo, da je to že drugi slučaj, ko je tovariš Katnik izpostavil svoje življenje za življenje svojega bližnjega, zakaj predlanskim je rešil nekega otroka, ki je padel v morje.

—t— **Slovenskim staršem!** Vaditeljski zbor »Sokola« v Trstu objavlja (glej tudi »Edinost« z dne 14. t. m., št. 256!) »Vaditeljski zbor telovad. društva »Sokol« v Trstu je sklenil na svoji zadnji seji 12. t. m., da bo nadaljeval s telovadbo moškega in ženskega šolskega naraščaja. — V sedanjem resnem času, ko je toliko očetov naše mladine pozvanih pod orožje, preti tej mnogo večja nevarnost potujčenja, nevarnost, da ne zaide na slaba pota in med slabše tovariše. Z ozirom na to je sklenil vaditeljski zbor vkljub temu, da je

tudi večina njegovih članov pod orožjem, da iznova začne gojiti telovadbo šolskega naraščaja obeh spolov. — Telovadba dečkov se vrši vsako sredo in soboto od 2. in pol do 3. in pol popoldne; telovadba deklic pa ista dneva od 4. in pol do 5. in pol popoldne v društveni telovadnici, ulica Stadion št. 21. — Pozivljemo slovenske starše, da vpišejo svoje otroke v sokolski naraščaj, kjer pod skrbnim in strogim nadzorstvom najdejo dobro družbo in razvedrilo, kjer se jim nudi, da krepe svoja mlada telesa in se razvijajo v zdrave mladence in dekleta. — Vsak zavedni slovenski oče, vsaka zavedna slovenska mati naj vpiše svojega otroka v sokolski naraščaj, da tako ohranimo svojo dečo zdravje in nepokvarjeno svojemu narodu! Na zdar!

— **Osebnost.** Tovariš Anton Vovk, učitelj, kandidat iz Kopra, je imenovan za suplenta na CM. deški šoli v Trstu.

— **Dijak se je ustrelil.** V Trstu se je ustrelil 18 let stari dijak VIII. gimnazijskega razreda, Bogoljub Markl, sin višjega zdravstvenega nadzornika pomorske vlade.

Koroške vesti.

— **k— V celovškem občinskem svetu** je prof. Wolsegger poročal o nasvetu deželnega šolskega sveta, naj se na realni gimnaziji v Beljaku in na realki v Celovcu več ne uči francoščina, ampak italijanščina. Utemeljeval je to predvsem z vojno med Francijo in Avstrijo, nadalje pa z bližino Italije. Če pomislimo, kako se na Koroškem množi italijanski živel, kako se je že Beljak poitalijančil in kako so Italijani že vso lesno trgovino na Koroškem dobili v roke, potem je ta sklep povsem razumljiv.

— **k— Škof v Celovcu.** Kakor poročajo dunajski listi, je vlada že poslala v Rim svoj predlog, naj bo za knezoškofa v Celovcu imenovan katehet v Mödlingu pri Dunaju, dr. Adam Heftler.

Istrske vesti.

— **i— Ranien je bil** dne 30. oktobra na severnem bojišču Šuc Avgust, nadučitelj v Marežigah pri Kopru, služeč pri 47. pešpolku. Krogla ga je zadela v desno čeljust pod nosno luknjo, mu izbila razen 2 zadnjih zobov vse na desni strani in ranila jezik. Zdravi se v Szekesfehervaru.

Slovenska Šolska Matica.

Poverjeniki za leto 1914:

I. Koroško:

Koschier Pavel, učitelj v Velikovcu.

II. Kranjsko.

1. Šolski okraj Črnomelj: Barle Konrad, učitelj v Metliki.

2. Šolski okraj Kamnik: Petrovec Tomo, nadučitelj v Jaršah pri Mengšu.

3. Šolski okraj Kočevje: a) Kočevje-Ribnica-Vel. Lašče: * Štefanič Fran, nadučitelj v Vel. Laščah; b) Sodražica: Vrbič Mihajl, nadučitelj v Sodražici.

4. Šolski okraj Kranj: * Rus Vilibald, učitelj v Kranju.

5. Šolski okraj Krško: Stiasny Ljudevit, c. kr. okr. šol. nadzornik v Krškem.

6. Šolski okraj Litija: * Rigler Fran, učitelj v Hotiču pri Litiji.

7. Šolski okraj Ljubljana: a) * Jakob Dimnik, nadučitelj v Ljubljani; b) * dr. Jos. Šmajdek, c. kr. učitelj, prof. v Ljubljani.

8. Šolski okraj Ljubljanska okolica: Fran Lavtižar, nadučitelj v Sp. Šiški.

9. Šolski okraj Logatec: a) Cerknica-Logatec-Lož: Punčuh Leopold, nadučitelj v Gor. Logatcu; b) sodni okraj Idrija: * Rajko Novak, c. kr. učitelj v Idriji.

10. Šolski okraj Novo mesto: Matko Martin, nadučitelj v Toplicah pri Novem mestu.

11. Šolski okraj Postojna: a) sodni okraj Ilirska Bistrica: * Horvat Rudolf, nadučitelj v Trnovem pri Ilirski Bistrici; b) sodna okraja Postojna in Senožeče: * Juvanec Ferdinand, nadučitelj v Postojni; c) sodni okraj Vipava: Skala Anton, nadučitelj v Vipavi.

12. Šolski okraj Radovljica: * Zavrl Valentin, nadučitelj v Begunjah.

III. Štajersko.

1. Šolski okraj Brežice: Knapič Janko, nadučitelj na Vidmu.

2. Šolski okraj Celje: a) mesto: * Fr. Kranjc, učitelj v Celju; b) okolica: Brinar Fran, nadučitelj v Gotovljah.

3. Šolski okraj Gornja Radgona: Kocmut Marija, učiteljica pri Sv. Jurju ob Ščavnici.

4. Šolski okraj Gornji Grad: Kocbek Fran, nadučitelj v Gornjem Gradu.

5. Šolski okraj Gradec: * Hauptmann Fran, c. kr. profesor v d. v. Gradcu.

6. Šolski okraj Konjice: Šnuderl Stanko, učitelj v Konjicah.

7. Šolski okraj Kozje: Moric Emerih, nadučitelj v Št. Petru pod Sv. Gorami.

8. Šolski okraj Laško: a) desni Savinjski breg: Gnus Anton, nadučitelj v Dolu pri Hrastniku; b) levi Savinjski breg: * Wudler Maks, učitelj v Laškem trgu.

9. Šolski okraj Sv. Lenart: * Klemenčič Josip, učitelj pri Sv. Trojici v Slov. goricah.

10. Šolski okraj Ljutomer: * Zacherl Fran, učitelj v Ljutomeru.

11. Šolski okraj Marenberk: Hren Anton, nadučitelj na Muti.

12. Šolski okraj Mariborska okolica: a) desni Dravski breg: Stani Tomislav, učitelj v Rušah pri Mariboru; b) levi Dravski breg: * Pučelik Miroslav, učitelj v Krčevini pri Mariboru.

14. Šolski okraj Ormož: Rajšp Josip, nadučitelj v Ormožu.

15. Šolski okraj Ptuj: a) desni Dravski breg: Sel Janko, učitelj pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju; b) levi Dravski breg: Kajnih Valentin, učitelj v Ptuj.

16. Šolski okraj Rogatec: Sotošek Martin, nadučitelj v Žetalah.

17. Šolski okraj Sevnica: Rismal Melhior, učitelj v Sevnici.

18. Šolski okraj Slovenska Bistrica: Feigl Otilija, učiteljica v Slov. Bistrici.

19. Šolski okraj Slovenji Gradec: * Vrečko Fran, šolski ravnatelj v Slov. Gradcu.

20. Šolski okraj Šmarje: * Šumer Hinko, učitelj v Šmarju.

21. Šolski okraj Šoštanj: Koropec I., učitelj v Šoštanju.

22. Šolski okraj Vransko: Kramar Ivan, nadučitelj na Vranskem.

IV. Goriško.

1. Šolski okraj Gorica (mesto): * Šolski svetnik Plohl Fran, c. kr. profesor v Gorici.

2. Šolski okraj Goriška okolica in Gradišče: * Križman Ignacij, nadučitelj v Dornbergu.

3. Šolski okraj Sežana: a) sodni okraj Komen: Macarol Alojzij, nadučitelj v Šempolaju; b) sodni okraj Sežana: Kantè Matko, c. kr. okr. šolski nadzornik v Sežani.

4. Šolski okraj Tolmin: a) sodni okraj Bovec: Kalan Miko, nadučitelj v Bovcu; b) sodni okraj Cerkno: Gruntar Anton, nadučitelj v Cerknem; c) sodni okraj Kobarid: * Bogataj Fran, nadučitelj v Kobaridu; d) sodni okraj Tolmin: * Justina Silič, učiteljica v Tolminu.

V. Istra.

1. Šolski okraj Koper: Venturini Fr., nadučitelj v Borštu.

2. Šolski okraj Volosko: a) Kastav: Jurinčič Bruno, učitelj v Kastvu; b) okraj: * Terezija Sikošek, učiteljica v Hrpeljah.

3. Kvarnerski otoki: Žic Nikola, c. kr. okr. šolski nadzornik na Krku.

4. Pazin: Opašič-Vrišer Mara, učiteljica v Paznu.

VI. Trst z okolico.

Trst: a) za učitelje in deške šole: Engelman Vinko, c. kr. učitelj v Trstu; b) za učiteljice in dekliške šole: * Engelman Mira, c. kr. nadučiteljica v Trstu; c) za zgornjo okolico Trsta: Valentič Ciril, nadučitelj v Katinari; d) za spodnjo okolico Trsta: Ivan Daneu, nadučitelj pri Sv. Ivanu pri Trstu.

Opomnja. Z * zaznamovani so že pobrali letnino (4 K) za leto 1914. Za poverjenike, ki so mobilizirani, naj pobere letnino njih namestniki v službi, ali kdorkoli. Sme se pa poslati letnina kar naravnost Slovenski Šolski Matici v Ljubljano in to čimprej. Gg. poverjenike prosimo, da se požurijo.

Jakob Dimnik, blagajnik.

Iz naše organizacije.

Jubilejska samopomoč.

Dne 30. oktobra t. l. je umrl v Št. Pavlu pri Preboldu član društva, tovariš Josip Vidic, nadučitelj v pokoju (43. smrtni slučaj).

Njegovim dedičem se je izplačala podpora v znesku 514 kron.

Člani se prošijo, da vpošljejo takoj svoje doneske za naslednji smrtni slučaj.

Oni člani, ki na vse poslani jim opomine niso poravnali zastankov, se tem potom obveščajo, da so izbrisani iz društva, in tako njih dediči nimajo pravice do podpore.

Društvo šteje sedaj še 256 članov.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za ormoški okraj zboruje v četrtek, dne 3. decembra 1914,

ob polu 11. uri dopoldne v ormoški okoliški šoli po nastopnem vzporedju:

1. Zapisnik zadnjega zborovanja.

2. Društveni dopisi in društvene zadeve.

3. Posvetovanje o učiteljskem skladu za one učiteljske obitelji, katerih očetje so poklicani v vojaško službo.

4. Poročilo o delu za avstrijski »Rdeči križ« med učiteljstvom.

5. Kako je šolsko mladino v smislu ukaza c. kr. dež. šol. sveta o pomenu sedanje vojne epohe poučiti. (O tem vprašanju naj vsi društveniki premišljajo in pripravijo nasvete!)

6. Pobiranje za Slov. Šolsko Matico pro 1914.

7. Slučajnosti.

Književnost.

»Zvonček« objavlja v XI. letošnji številki to-le bogato in lepo vsebino: 1. Janko Leban: Vseh mrtvih dan. Pesem. 2. Cvetomirski: Breze. Povest. 3. Fr. Studenko: Utrinek. Pesem. 4. Mlad junak na konju. Podoba. 5. Pavel Strmšek: Nebeska vodica. Povest. 6. Fr. Studenko: Strah. Pesem. 7. Borisov: Naša Tigra. Povest. 8. Janko Leban: Sirota na očetovem grobu. Pesem. 9. Jan: Raste majhno drevo. Pesem. 10. Fr. Hubad: Mladostna leta cesarja Franca Jožefa I. Povest. 11. Cesar gre obiskat ranjence. Podoba. 12. Bitka na morju. Podoba. 13. Fr. Studenko: Zadnjikrat. Pesem. 14. V taborišču. Podoba. 15. Davorinov: Narodna. Jesenska. Pesmi. 16. Ivo Trošt: V bedi bogastvo. Legenda. 17. Ivo Trošt: Bajka o žitnem klasju. 18. Žalost. Podoba. 19. Pouk in zabava: Besedna uganka. — Rešitev tajinstvenega napisa vdeseti številki. Rešilci. — Ogromno poslopje. — Zvest konj. — Cesarjevo stanovanje. — Največja vojska. — Cesar med ranjenci. — Naš cesar in vojni dogodki. — Kako daleč se sliši grmenje topov. — Kotiček gospoda Doropoljskega.

Der Schulstaat. Vorschläge zur Völkerversöhnung und Herbeiführung eines dauernden Friedens durch die Schule von Johannes C. Barolin. Wien und Leipzig. Wilhelm Braumüller. K. u. k. Hof- und Universitätsbuchhändler. Aus Anlass des 60jährigen Regierungsjubiläums Seiner kaiserlichen und königlichen Majestät Kaiser Franz Josef I. verfasst und den Schulbehörden aller Staaten, Länder und Völker gewidmet. — To je naslov zelo zanimivi knjigi, ki v nji podaja avtor v 20. poglavjih in na 286. straneh svoje mnenje in nasvete o šolski reformi. Knjigo mi je poslal pisatelj na priporočilo šol. ravnatelja Adolfa Šustera iz Hrudima s prošnjo, da seznanim ž njo slovensko učiteljstvo. Knjiga, ki je opisan v njej razvoj ljudskega šolstva od početka njega postanka do današnjega dne, je kaj pripravna za okrajne in lokalne učiteljske knjižnice. Zanimala bo pa tudi vsakega posameznika, ki mu je mar razvoj šolstva; zato jo prav toplo priporočam.

Jakob Dimnik.

»Glasbena Matica« v Ljubljani priredi 2. decembra t. l. velik koncert na korist »Rdečemu križu« in rodovinom v vojno poklicanih vojakov.

Učiteljski konvikt.

Dar. Ravnateljstvo c. kr. državne dobrodelne loterije na Dunaju K 3468-85. — Alojzij Kecalj, učitelj v Ljubljani, 2 K.

Letnina: Tov. Simon Punčah, nadučitelj v p. in hišni posestnik v Ljubljani, K 2; Mihajl Vrbič, nadučitelj v Sodražici, K 4. Hvala!

Prošnja. P. n. gg. šolske voditelje in voditeljice večrazrednih šol prosimo, da pobere letnino pri učiteljstvu dotične šole; lepa prilika za pobiranje letnine so tudi zborovanja okrajnih učiteljskih društev in okrajne učiteljske konference. Tovariši in tovarišice, ganite se in položite vsak 2 kroni na oltar učiteljskega konvikta!

»Moja setev«. Zbrani mladinski spisi. Spisal Ivo Trošt. Prvi zvezek. V Ljubljani leta 1914. Last in založba »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta«.

Natisnila »Učiteljska tiskarna«. Cena vezani knjigi 1 krono. Vsebinska: Oživila resnica. Povest, ki vsebuje te-le oddelke: 1. Junastvo. 2. Čuden človek. 3. Z nagrado in brez nagrade. 4. Greh in krepost. 5. Denar in usluga. 6. Kdo je na boljem? 7. Naprej, naprej — do sreče! 8. Sreča. Dodatek. — Vsa povest je zelo zanimiva. Prepričani smo, da bo mladina rada segala po tej knjigi; zato jo prav toplo priporočamo za šolske knjižnice.

Narodne pesmi za mladino. Zbral in uredil Janko Žirovnik. Založilo »Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta«. V Ljubljani 1914. Cena 20 vinarjev. — V zbirki je dvajset najlepših in najpriljubnejših narodnih pesmi, ki smo jih objavili

v 14. številki. Pesmi so prav lahko harmonizirane in bodo v vsakem oziru ustrezale svojemu namenu, zato Žirovnikovo zbirko prav toplo priporočamo šolskim vodstvom in krajnim šolskim svetom, da jih širijo med šolsko mladino.

Splošni vestnik.

Deželni zborov ne bo. Običajno se koncem vsakega leta skličejo deželni zbori, da sklenejo proračune ali vsaj proračunske provizorije. Letos se to ne zgodi, in se bodo drugim potom dovolili provizoriji.

Casnikarstvo. Namesto dasedanega »Češkega Učitelja«, glasilo Češke Učiteljske Zaveze, je začel izhajati kot organ imenovane organizacije »Vestnik«. Ureja ga naš prijatelj Bohdan Skála. — V Ljubljani je začel izhajati nov slovenski socialnodemokratski tednik »Delavec«. Tiskava ga »Učiteljska tiskarna«.

Spomenica o koleri, ki jo je izdalo c. kr. ministristvo notranjih zadev meseca oktobra 1914: 1. Kolera je prenosna bolezen. Nastane pa tedaj, ako se prenese takoimenovani koleroz bacil iz ust v črevo. Na vsak način izvira okužba od človeka, ki jo izločuje s svojimi odpadki, zlasti s črevesnimi. To izločevanje se ne dogaja samo pri bolnih na kolero, nego tudi pri takih, ki so že ozdraveli, odnosno pri takih, ki so zdravi ostali (nosilci bacilov). 2. Provročilec kolere se toraj nahaja le v odpadkih, nikakor pa ne v izsopnem zraku, niti v potu. Zaradi tega je nevarnost neposrednega prenosa kolere manjša kakor pa pri marsikateri drugi kužni bolezni. Tudi strežba bolnim na kolero je brez nevarnosti, ako se čuvamo vsakršnega onečeenja z njihovimi odpadki (ne jejmo torej v bolnikovi sobi, niti ne pijmo in ne kadimo), oziroma, ako smo se onečedili, naj se izvrši temeljito osnaženje in temeljita razkužba. 3. Poleg kolerozih odpadkov prihajajo — kar se prenašanja boleznitice — v poštev še po takih odpadkih onečedeni predmeti, ponajveč perilo, obleka, posoda in sploh vse, kar je v vsakdanji rabi, potem stranišča, onečiščena voda in onesnažena živila. Nekateri posel, na primer pri plovbi na rekah, a splavih in v pristaniščih, kjer se pije onečiščena voda, takisto pri pericah, ki po neprevidnem prijemajo onesnaženo in še ne razkuženo perilo, je združen z znatno nevarnostjo okužbe po kolero. 4. Kolera se širi od kraja do kraja s prometom; prenos po zraku je nemogoč. 5. Strahu pred kolero ni treba bežati, nego vsakdo naj vztraja v običajnih svojih razmerah. 6. Najvažnejši predpisi za osebno varstvo so ti-le: Telesna znažnost. Po vsakršnem onečeenju (zlasti na straniščih) si umij roke, na vsak način pa pred jedjo. Snaženje stanovanj, posebno kuhinje in stranišča (izganjanje muh itd.) Uporaba nedvomno čiste vode za žejo in kuho (pitna voda naj se, če treba, prekuha.) Svariti je pred uživanjem pokvarjenih ali težko prebavljivih živil, neprekuhanega mleka, prevelike množine sadja, solate, kumar itd., sploh pred nezmernostjo v jedi.

Šolskim vodstvom. Odbor »Sloven. osrednjega čebelarstva« v Ljubljani je sklenil, da dobe šolska vodstva list »Slovenski Čebelar« za izredno znižano polovično ceno 1 K 50 vin.

Železniške vožnje sorodnikov k ranjencem. Državna železnica in v njeni upravi stoječe lokalne železnice; dalje Južna železnica, potem proge Ausig-Toplice, Buštjeckradska, Dunaj, Aspang, Kašav-Oderberg ter nižje avstrijske deželne železnice dovoljujejo za take vožnje za III., oziroma II. razred (za častniške sorodnike) 50% popusta, toda le pri daljavah nad 50 km. Za svojeje veljajo starši, otroci, žena, brati in sestre ranjenca, oziroma obolelega vojaka. Za take vožnje je treba izkaznice, ki se jo v Ljubljani dobi pri c. kr. policijskem ravnateljstvu, na deželi pa pri c. kr. okrajnih glavarstvih. Izkaznice so kolka proste. Enak popust pri vožnji dobe svojci, če se peljejo k pogrebu za ranami ali boleznijo umrlega vojaka.

Vsi črnovojni obvezanci morajo točno priti k pregledovanju. Kdor izostane brez zadostnega opravičenja, bo kaznovan od c. kr. vojaške sodnije po § 4. zakona z dne 28. junija 1890, drž. zak. štev. 137, z zaporom od 1 meseca do 2 let.

50.000 čeških Sokolov v vojni. Kakor je dognala Češka Sokolska Zveza, se nahaja od 112.000 članov čeških sokolskih društev 50.000 Sokolov v vojni. Češka Sokolska Zveza je izdala vrhutega dose-daj že nad pol milijona kron za vojno-humanitarne namene. Kakor znano, se nahaja tudi med odlikovanimi vojaki — Slovenci posebno mnogo Sokolov. Sploh smemo reči, da je sedaj vsak drugi slovenski Sokol pod orožjem, kjer v dejanju

izpričuje sokolske vrline, ki so: zvestoba, vztrajnost, pogum in moč! — Kolikor slovenskih Sokolov še ni pod orožjem, pridejo ob sedanjem naboru na vrsto.

Novi dvokronski bankovci. Avstro-ogrška banka izda namesto dosedanjih bankovcev nove dvokronske bankovce, ki bodo večji, z lepšim tiskom in lepšo risbo ter mnogo skrbnejše izdelani. Tudi papir bo mnogo trpežnejši in bo s tem odpravljena hiba starih bankovcev, ki so trpeli zaradi slabega papirja jako kratek čas.

Podraženje užgalic. Državna zveza deželnih društev trafikantov je sklenila, da zviša, v podrobni razprodaji zaradi podraženja užgalic sedanjo ceno od 2 vinarjev na 3 vinarje.

Število mohamedancev. Turška se trudi, da dobi njena vojna z Rusijo značaj svete vojne, da dobi na ta način pomoč vseh mohamedancev. Če bi se Turčiji posrečil račun, potem bi bila vojna za njo veliko ugodnejša, ker mohamedancev je okoli 140 milijonov, in sicer: v Rusiji 14 mil., v francoskih kolonijah 12 mil., v angleških 78 mil., na Turškem 17 mil., v Perziji 8 mil. in v Afganistanu 4 mil. Skupno torej 133 milijonov.

Najstarejši vetrni mlini na svetu so moški vetrni mlini, v neposredni bližini starega egiptovskega primorskega mesta Aleksandrije. Mlini, ki so jih že stari Egipčani rabili za izdelovanje moke, so stari okoli 3000 let in so deloma še dobro ohranjeni. Zgodovinska zasledovanja so dognala, da stari Egipčani niso iz svojih žit izdelovali samo moko, temveč da so jih porabljali tudi za pripravljavanje žitne kave. Zlasti so napravljali to kavo iz ječmena, ki se je pražil in z vodo prekuhal. Ječmen, ki je bil torej že pri neomikanih ljudstvih starega sveta udomačen, je tudi v novejšem času zopet posvedočil svoj stari sloves. To najbolje spričuje po vsem svetu razširjena Kathreinerjeva Kneipova sladna kava, ki se napravlja iz osladarjenega ječmena. Ime sladna kava pa velja le za izdelek, ki se resnično napravlja iz slada. Sladarjenje ali kaljenje ječmena pa učinkuje, da se poprej nerazkrojena pričuvna snovi ječmenovega zrna izpremene v razkrojne, lahko prebavne redilne snovi, dočim človeški organizem neosladarjeni ječmen le težko prebavlja. Kathreinerjeva Kneipova sladna kava se more napravljati le iz najboljšega kalivega ječmena in se ji poleg tega na preizkušen način podeli priljubljena kavi podobna aroma. Zatorej jo tudi razvajeni ljubitelji kave na vsem svetu, ljudstva vseh jezikov in narodov radi pijo.

Novi papežev državni tajnik. Kardinal Peter Gasparri, ki ga je papež Benedikt XV. imenoval za državnega tajnika po smrti kardinala Ferrate, je eden najboljših poznavalcev kanoničnega prava ter se je posebno izkazal v komisiji, ki ji je bila poverjena kodifikacija kanoničnega prava. Mirnega značaja in živahnega uma si je pridobil mnogo zaslug tudi kot profesor na katoliškem zavodu v Parizu, kjer mu je bil kolega znani abé Loisy, ki je postal znan šele zaradi interdikt, ki ga je proti njemu izrekel papež Pij X. Dan pred konklavom se je stavilo Gasparrija med one tri ali štiri kandidate, za katere so veljale iste šanse, ki bi jih bil imel pokojni kardinal Rampolla. — Novi državni tajnik ima 62 let ter je kardinal iz leta 1907.

Važna razsodba v jezikovnem pogledu. Na zaslišanju pred sodiščem v Rumburgu v neki kazenski stvari je neka priča izjavila, da ne izpove v nemškem jeziku, dasi je priznala, da pozna ta jezik. Zato ji je sodnik naložil globo 20 kron, oziroma 48 ur zapora. Svetovalska komora v Češki Lipi je potrdila to obsodbo z utemeljevanjem, da je odrekanje izpovedi v sodnijskem jeziku istotoliko, kakor odrekanje pričanja sploh. Višje deželno sodišče v Pragi je izjavilo, da ne more razsoditi nadzorstvenim potom, ker proti odločitvi svetovalske komore ni nadaljne pravne poti. Na to je generalna prokuratura vložila na kasacijsko sodišče ničnostno pritožbo v varstvo zakona in to sodišče je razsodilo v nejavni seji, da se je s sklepom okrajnega sodišča v Rumburgu in s potrdilno razsodbo okrajnega sodišča v Češki Lipi kršil zakon. Zato se obe razsodbi razveljavljata. V utemeljevanju pravi kasacijsko sodišče: V predležem slučaju gre edino le za odločitev v vprašanju, ali je upiranje priče, da ne izpove v nemškem jeziku, v zvezi z zahtevu, naj ga zaslišijo v češkem jeziku, smatrati naravnost za odrekanje pričanja? To vprašanje je treba zanikati, zakaj sankcija § 160. kazenskega reda se ne da uporabiti na upiranje priče, da ne izpove v kakem gotovem jeziku. Ta odločba zakona grozi s kaznijo le priči, ki se brez zakonitega razloga brani pričati ali položiti pri-

čevalno prisego. Jasno pa je, da upiranje priče, da ne izpove v kakem gotovem jeziku, nikakor ne pomenja potajevanje tega, kar ve o činu obtoženca, da to ni prikrivanje kakega dokazilnega sredstva, nikako oviranje zasledovanja resnice, marveč v najslabšem slučaju le oteževanje postopanja, morda pojav narodnega mišljenja na nepravem mestu. Pobijanje ali preprečanje takih pojavov, pa ni naloga § 160. kazensko-pravnega reda in tudi ne naloga kazensko-pravnega reda sploh.

† **Anton pl. Randa.** Pokojni učenjak se je rodil leta 1834. v Botrici na Češkem. Leta 1862. je bil imenovan izrednim profesorjem na nemškem vseučilišču v Pragi, leta 1868. pa rednim profesorjem. Predaval je avstrijsko civilno pravo. L. 1882. je predaval na češkem vseučilišču v Pragi. Izdal je celo vrsto znamenitih del, s katerimi se je proslavil v vsem civiliziranem svetu. Pisal je tudi v nemškem jeziku. Leta 1881. je bil imenovan dosmrtnim članom gosposke zbornice. Kmalu na to je bil imenovan članom državnega sodišča, a leta 1904. češkim ministrom za poljedelstvo. Dr. vitez Randa se je še zadnje dni občutil dobro. Dne 5. t. m. je še šel na svoj navadni izprehod, dne 6. pa se je vrnil v Prago s svojega letovišča v Dobrzichovici. Tega dne se mu je vtila kri, in konec je bil njegovemu življenju. Pokojnik je bil eden najslavnejših sodobnih Čehov.

Nov zakon o varuštvo otrok. S cesarsko odredbo se je uveljavila novela k splošnemu državljanškemu zakoniku, ki jo je gosposka zbornica sprejela. Obsega predvsem določila o varuštvo otrok. Nujnost utemeljuje, ker je zaradi vojne odsojen velik del moškega prebivalstva in ker je veliko ljudi umrlo. Izpreminjajo se določila o obrokih glede na proglašitev smrti kakor tudi glede na pravice v rodovinskih in varuških zadevah, kar vse je bilo že dolgo potrebno, da se izboljša; končno se izboljšuje tudi postavni red o dedičih. Skrajšali so se obroki za proglašitev smrti. Cesarska odredba odstrani izključitev žensk v gotovih pismenih izkazilih in v pravnih poslih. Rodovinska upravna določila vodi predvsem pomislek, da ni več zaradi vojne mogoče, da se odgodi času primerno varuško pravo; na drugi strani je pa zaradi časovnih dogodkov človeško življenje in urejena vzgoja potomcev za državo in za splošnost važnejše, kakor sploh kdaj. Novela obsega več določil, da se izboljša pravno varstvo nezakonskih otrok. Obsega sledeče izpremembe v korist nezakonskim otrokom: priznava se pripadlost k rodovini matere, ime podeli mož matere, zagotove se stroški poroda in prve preskrbe matere in otroka že pred rojstvom, končno se določajo ugodnosti za v očetovi hiši vzgojene nezakonske otroke po očetovi smrti. Novela obsega tudi določila glede na zakonito pravico do dedščine med nezakonskimi otroci in njih starši. Izpremembe določil splošnega državljanškega zakonika vodi tudi namen, da se določila o sprejemu otrok za svoje v interesu otroškega varstva olajšajo, da se tako zagotovi velikim osirotelim in nezakonskim otrokom dom in urejena vzgoja. Starostna meja staršev, kadar lahko izbirajo otroke, se je zato znižala na 40 let. Novela nadalje določa, da sme ženska voditi varuštvo in kuratelo, ustanove se tudi varuški sveti kot oblastvena uvedba. Obsega tudi zasebnopravna določila o varuštvo v zavodih in o generalnem nadzorstvu, ki se pa le določa, če ni na razpolago posameznega varuha.

Rak ni nalezljiva bolezen. Kraljevski angleški zavod za proučevanje raka je po dvanajstletnem preiskavanju dognal, da rak ni nalezljiva bolezen.

Pisma in pošiljatve na vojne ujetnike in internirance v sovražnih državah. Z ozirom na mnoga vprašanja, kako je postopati, da dobe v sovražnih državah se nahajajoči ranjeni ali ujeti vojaki in drugi interniranci pisma in pošiljatve, opozarjamo interesirance na naslednje določbe: 1. Pisma je odprta in ne frankirana položiti v poštno nabiralnike. Poleg čim mogoče najbolj natančnega naslova ujetnika ali internirance mora biti na sprednji strani v levem kotu razločno zapisano »Prisonnier de guerre«, na drugi strani pa mora biti zapisano ime in naslov odpošiljalca. Pri pismih, ki pojejo na Rusko, je ime kraja, kamor je pismo namenjeno, zapisati razločno, a z majhno pisavo v spodnji levi kot, da ostane še dosti prostora, prepisati krajevno ime v rusko cirilico. 2. Demarne pošiljatve na vojne ujetnike ter internirance na Ruskem, na Srbskem in v Črni gori odpravljata tudi pomožni urad »Rdečega križa« na Dunaju, I., Jasomirgottgasse 6, toda denar se mu mora poslati izključno v bankovcih tiste države, kjer se ujetnik ali interniranec nahaja. Na Angleško, na Francosko in v Belgijo ni mogoče denarja pošiljati. Če naslov ujetnika ali internirance

ni popolnoma natančno zapisan, se ne more odposlati ne pisma ne denarja. Paketi se sploh ne morejo pošiljati nikamor.

Vojni davek. Poročajo, da hoče finančno ministrstvo vendarle uvesti nov vojni davek, in sicer v obliki doklade na dohodninski davek. Bajje hoče obdavčiti samo dohodke nad 4000 K, in sicer z doklado 10%, ki naj pri dohodkih nad 20.000 K naraste na 4%. Ta davek naj se uvede s § 14.

Razpis pisateljskih nagrad.

Podpisani odbor razpisuje dvojice pisateljskih nagrad, in sicer prvo v znesku 150 (stopetdeset) kron, drugo v znesku 100 (sto kron) za dva spisa pripovedne vsebine, namenjena slovenski mladini.

Vsak spis obsegaj po 6 (šest) tiskanah pol male osmerke, kakršne so knjige, ki jih izdaja »Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani«.

Vsak spis obsega lahko eno samo povest ali pa več povesti. Vsaki povesti pa bodi vzeta snov iz dobe sedajne vojne.

Vsaki knjigi bodi namen, zbujači v slovenski mladini patriotski čut ter ljubezen do cesarja in domovine, poveljevat i junaštvo naših vojakov, navduševati za stalno slogo med avstrijskimi narodi.

Spise je poslati do 15. decembra t. l. na naslov: Juraj Režek, učitelj v Ljubljani, Ključalničarska ulica. — Na spisu ne sme biti pisateljevega imena, nego mora biti to zapisano v posebnem zavitku, ki bodi označen z naslovom dotične povesti.

Za odbor »Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta v Ljubljani«, dne 4. oktobra 1914.

Jakob Furlan,

t. č. predsednik.

Juraj Režek,

t. č. tajnik.

Jakob Dimnik,

t. č. blagajnik.

Razgled.

— V Zedinjenih državah Severne Amerike je bilo leta 1911. v vseh šolah od ljudske do univerze vpisanih 20.879.908 dijakov. Vsega učnega osebja je bilo 533.606, med tem 110.329 mož (večinoma na višjih šolah.)

— Štiridesetletnica hrvatske univerze. Dne 12. pret. m. je preteklo 40 let, odkar je hrvatska Alma mater v Zagrebu posvečena in odprta hrvatski mladini.

— Mecen češke Osrednje Šolske Matice. Te dni je umrl v Šakovu na Češkem veleposestnik Anton Svoboda in je češko šolsko družbo določil za svojo univerzalno dedinjo. Vrednost posestva se ceni na 180.000 kron. Po odbitku vknjiženih dolgov dostane čistih nad 100.000 K, ki pridejo šolski družbi kaj v prilog v sedanjih, tudi za take institucije težkih časih.

— Državljeni držav, ki se z nami vojskujejo, se ne sprejmejo na dunajsko vseučilišče. Korespondenči urad: Rektorat dunajskega vseučilišča je razglasil, da se bodoči semester na vseučilišču ne sprejmejo slušatelji državljani tistih držav, ki se z nami vojskujejo.

— Podaniki sovražnih držav — izključeni iz nemških univerz. Saško notranje ministrstvo je na vodstva vseh saških šol izdalo naslednjo odredbo: Podanike onih držav, ki se nahajajo v vojnem stanju z Nemčijo ali Avstro-Ogrsko, t. j. Belgije, Britanske, Francije, Japonske, Črne Gore, Rusije in Srbije, je do nadaljnjega izključiti od pouka. Dovolitev posameznih izjem, ki pridejo v poštev zlasti za Balten, si pridrži notranje ministrstvo.

— V Olomucu ne bo šol. Češki list »Pozor« poroča, da je došlo v Olomuc obvestilo, da bodo tudi nadalje vsa šolska poslopja uporabljena za vojaške namene. Zato letos v Olomucu na srednjih in ljudskih šolah ne bo pouka.

Zahvala.

Ljubljansko učiteljsko društvo je postavilo za Vse Svete mojemu pokojnemu soprogu Jakobu Pretnarju krasen nagrobni spomenik iz črnega kamena. Slavnemu društvu, oziroma njega odboru in vsem, ki so prispevali za spomenik, se v svojem in v imenu svojih otrok kar najtopleje zahvaljujem. Bog plati!

Ljubljana, v novembru 1914.

Terezija Pretnarjeva,
vdova mestnega učitelja.

Zahvala.

Gospa Emilija pl. Schaller v Gradcu, hči nepozabljivega matematika in šolskega pisatelja blagopokojnega dež. šolskega nadzornika Franca viteza Močnika (rojnega 1. okt. 1814, umrlega 30. nov. 1892), je ob stoletnici rojstva svojega očeta poslala gospodu dež. šolskemu nadzorniku dvornemu svetniku Fr. Levcu znesek 100 K ter njega odmembo prepustila prostemu preudarku tega gospoda. Gospod dvorni svetnik je ta znesek naklonil »Društvu v pomoč učiteljev, njih vdov in sirot na Kranjskem«, katerega ustanovitelj je bil svoj čas, vitez Močnik. Za ta velikodušni dar se kar najtopleje zahvaljuje društveni odbor.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Prijave za naročitev Močnikove slike, ki bo natisnjena v fotografskem tonu na velikem kartonu, zadoščajo na naše uredništvo po dopisnicah. Denarja ni treba pošiljati naprej, ampak ga bodo naročniki nakazali po poštnih položnicah, ki bodo priložene poslanim slikam! — Kdor naroči Močnikovo sliko samo ali sliko njegove rojstne hiše ali pa oboje skupaj, naj to v svoji prijavi izrečno pove. — Vse učitelje-očete, oziroma vdove-matere nujno prosimo, naj nam poročajo o svojih sinovih-vojakih. — Apeliramo na okrajna učit. društva, ki izvedejo točno statistiko o učiteljih-vojakih in o sinovih-vojakih učiteljskih rodovih.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Vse c. naročnike in naročnice vljudno opozarjamo, da se bliža sklep leta, ko treba poravnati račune tiskarne. Mnogih jih je, ki za tekoče leto še niso poravnali naročnine. Mnogo tovarišev je bilo mobiliziranih in so kot naročniki odpadli. Zato bodi ostalih dolžnost, list krepko podpirati z vplačili tekoče in zaostale naročnine. Na ovitku današnje (40.) in prihodnje (41.) številke ima vsak naročnik napisano, do kedaj ima plačan list. Oni pa, ki so dobili zaradi zaostankov posebne račune, že vedo, kakšno je njihovo stanje glede naročnine, ki naj jo v rednih obrokih poravnajo.

Upravništvo.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 4. decembra t. l.

Zahajajte samo v lokale, kjer imajo na razpolago naš list!

Izdajatelj in odgovorni urednik:

Radivoj Korene.

Last in založba »Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Prav tako dobro ko zrnata kava diši ob pravilni pripravi edino popolni kavini nadomestek: Kathreinerjeva Kneippova sladna kava.

Sam z dobrim mlekom in malo sladkorjem zaužit, je pristni Kathreiner pljača, kakršna mora biti.

Kdor hoče kaj natančnejšega čitati, naj piše Kathreinerjevim tvornicam za sladno kavo d. dr., Dunaj I., Annagasse št. 2.

Pri nakupu različnega oblačilnega blaga se blagovolite obrniti na tvrdko

A. & E. Skaberné
Ljubljana, Mestni trg 10

obstoji od leta 1883.

Vzorci poštnine prosto!

Izredno nizke cene!